

Jednoty starých českých rodů v Praze

RODOPIS — HISTORIE — HERALDIKA

OBSAH:

	Str.
V. J. MATINA: Památce v žalářích umučených a popravených, jakož i na barikádách statečně život za vlast položivších členů Jednoty starých rodů českých	1
V. J. MATINA: Profesor Dr. Vladimír Klecanda	3
FRANTIŠEK BENEŠ: Atlas českých pečeti	4
ALFONS ŠEVČÍK: Po stopách pánů Šubířů z Chobyně	26
BOHUMIL FREMUT: Soupis hlavních pamětí o staro- českém rodu Fremutů	45
Z činnosti spolkové	61
Zaslané publikace	64

XI 1946.1-2

S B O R N Í K

JEDNOTY STARÝCH ČESKÝCH RODŮ V PRAZE

Rodopis - Historie - Heraldika

motto: Všecka století národa jsou listy též knihy.

Praví pokrokovci jsou, kdož mají za východisko hlubokou úctu k minulosti. Všecko, co děláme, všecko, co jsme, jest výsledek staleté práce.

Ernest Renan: Vzpomínky z mládí.

V. J. Matina:

PAMÁTCE V ŽALÁŘÍCH UMUČENÝCH A POPRAVENÝCH JAKOŽ I NA BARIKÁDÁCH STATEČNĚ ŽIVOT ZA VLAST POLOŽIVŠÍCH ČLENŮ JEDNOTY STARÝCH RODŮ ČESKÝCH

Byl to smutný rok 1939, v němž naposled mohli jsme v tomto listě promlouvat ke svému členstvu, jež hrdě stálo pod praporem tradice a neslevilo s ní ničeho, i když odsouzeno bylo k mlčení svého Sborníku. Věřili jsme však, že osudová spravedlnost nedá zahynouti národu, jenž celých 1000 let dovedl se ubrániti svému sverepému nepříteli a i v tomto nerovném boji dovedl přinášeti oběti na životech a statcích. Jako jeden z prvních zatčen a popraven byl pro ilegální vojenskou činnost náš milý člen a nenáročný národovec, úředník státních drah Karel Čámský. — 3. července 1942 umučen a popraven byl německými nacisty v Kounicových kolejích v Brně spisovatel, advokát JUDr. František Vahala, žalářovaný již za Rakouska v r. 1915—1917 na pevnosti v Krakově, od Němců a pak od září do listopadu 1939 v Pečkově paláci a na Pankráci a roku 1942 v Brně. Jako rolnický synek z Palačova na Moravě studoval Dr. Vahala na reál. gymnasiu ve Valašském Meziříčí, později na universitě v Praze. Za Rakouska ve Vídni stává se jedním z hlavních pracovníků české menšiny, jednatelem vídeňské Matice, vydavatelem jejích ročenek, zakla-

datelem české edice, spolupracuje ve spolku Komenský, při budování českého školství ve Vídni, jako generální tajemník Národ. výboru pro Dolní Rakousy, při organisování voleb české menšiny r. 1919 ve Vídni, při pracích na osnovách menšinových pro československou a rakouskou vládu a mírovou konferenci, při organisování českých rolníků v Horních a Dolních Rakousích. Rovněž tak na Moravě při budování Národohospodářského sboru pro moravsko-slezské Pobeskydí nezůstává Dr. Vahala nečinným. V jednotě starých českých rodů, v přednáškách svých i svým Glosářem moudrosti staletí, jenž vyšel ve 4 svazcích, vždy neohroženě poukazoval na velikost naší historie.

Na pověstném pochodu smrti v Dachau na jaře 1945 utýrán a pak nelítostně odstřelen, byl léta vězněn a přec nikdy humoru nepozbývajícím známý karikaturista Karel Čestický, poslední mužský potomek svého rodu.

Slavnou smrt na barikádách našel náš milý člen štábní kapitán Záruba (nar. 26. dubna 1907 v Třeboni). Jako aktivní důstojník složil v r. 1938 zkoušku do vysoké školy válečné. V r. 1942 stal se členem ilegální vojenské skupiny. Když pak v boji o samostatnost volal pražský rozhlas o pomoc, byl št. kapt. Záruba mezi prvními, kdo se statečně postavili proti přesile německých SS, bojoval neohroženě až do kapitulace německé posádky v budově, 8. května 1945 však i on našel smrt svoji na barikádě u pražského rozhlasu. Doufáme, že jediný pozůstalý jeho syn Bořivoj kráčet bude v tradici svého otce i rodu, vědom jsa si toho, že jméno Záruba je psáno zlatým písmem na listech knihy našeho národa.

I heraldický odbor jednoty starých českých rodů přinesl svoje oběti. Dne 5. dubna 1945 zemřel v žaláři ředitel měšťanské školy v. v. Karel Jaroslav Obrátil, činný od svého mládí publicisticky. Vynikl svým studiem a sbírkou heraldických ex libris. — 8. května 1945 padl slavně v bojích o Prahu major Jan Žižka, rovněž pracovník v oboru heraldických ex libris.

Oč šťastnější byli bojovníci na barikádách, proti těm, kdož zemřeli umučeni v žalářích, neboť oni viděli již záři slunce svobody, vycházejícího za barikádami...

A oč ještě šťastnější jsme byli my, kteří viděli jsme vítězství barikád a od hranic německých postupující sbory ruské armády. Jak Žižkovo vojsko valily se válečné vozy s rudými prapory, na nichž chyběly už jen pouze ony husitské kalichy. Slovanský zpěv válečný zazníval od hranic německých do údolí českých. A valily se řady vozů a jezdců bez konce, silnice od Liberce a Jablonce k Malé Skále od rána do večera poskytovaly obraz, jenž na věčnou paměť rýsoval se do našich srdcí, do srdcí naplněných vděč-

ností k těm, kdož za naši svobodu bojovali a zemřeli i k spojencům, kteří za našimi hranicemi nepřítel porazili. A tu v duších našich vedle vděčnosti i hlas pevného odhodlání mluví:

„My hradbou poslední se stali, již nepřítel svou pěstí hrozí, a tisíc let už bojujeme a z bratří našich padli mnozí.

Však ani píd' té naší země, to, vlasti, Tobě přísaháme, my bez boje a dobrovolně, co živi budem, nevydáme!“

V. J. Matina:

PROFESOR DR VLADIMÍR KLECANDA

Dne 3. dubna ráno zemřel v Praze náhle Ph. Dr. Vladimír Klecanda, řádný profesor Karlovy university, poslanec za čs. stranu národně socialistickou. Narodil se 25. září 1888 v Praze jako syn spisovatele a novináře Jana Klecandy. Po studiích na École des Chartes a Sorbonně v Paříži, pak ve Vídni stal se archivářem v českém zemském archivu a byl prvním sekretářem nové archivní školy. Několik let byl přidělen našemu vyslanectví ve Vídni. Roku 1924 se habilitoval na filosofické fakultě Komenského university, kde se stal roku 1928 mimořádným a o tři léta později řádným profesorem pomocných věd historických. Řadu let působil jako generální sekretář bratislavské Učené společnosti Šafaříkovy. Po mnichovské události přešel ovšem do Prahy na universitu Karlovu. Již v r. 1927 upozornil na sebe celou širší veřejnost svojí velkou vojensko-historickou studií „Bitva u Zborova“, za to v letech dalších stává se organisátorem vysoké školy archivní v Praze, čs. kulturně-historické komise ve Vídni, generálního sekretariátu Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě a redakcí několika odborných časopisů. V r. 1939 vstupuje jako aktivní národovec do podzemního hnutí a po vánocích přes Jugoslavii dostává se do Francie, později pak do Anglie, kde uplatňuje se již ve státní československé zahraniční radě.

Po zásluze ocenili již mužové vědy po všech stránkách činnost tak nenadále zesnulého profesora Dr. Vladimíra Klecandy. Nám zbývá již jen malý dodatek čistě lidský. Profesor Dr. Vladimír Klecanda byl též členem Jednoty starých českých rodů, vstoupiv nedávno do jejího heraldického odboru. Musíme bolestně konstatovati, že místo večera, na němž bychom byli pana profesora s radostí uvítali, konala se dne 16. dubna 1946 už jen trýzna za zesnulého. Sám osobně měl jsem k osobě jeho mnoho vztahů,

neboť otec jeho a otec můj byli dávní přátelé z mládí. A už jako dítě slýchal jsem z úst svého otce vyprávěti o spisovateli Klecandovi. Ba i starší bratr zesnulého Vladimíra, Jan, známý cestovatel a spisovatel Havlasa vstoupil sympaticky do cest mého života. A já sám, třebaž jen jednou nebo dvakráte sešel jsem se s panem profesorem, mohu říci, že odnesl jsem si ten nejkrásnější dojem člověka dobrého, jehož duše letí vám vstříc při prvním pohledu a při prvním otevření úst. Jeho dobrá duše získávala mu přátele na každém kroku, proto velmi mnoho slibovali jsme si od něho pro rozvoj heraldického snažení a jednoty starých českých rodů, již byl už dávným přítelem od dob jejího založení. Scházíme-li se ku tryzně za zesnulého, pláceme pro jeho odchod, želíme jeho ztráty, ale smutek náš pravidelně zůstává smutkem trvalým jen tam, kde nezůstává po zemřelém větších viditelných stop jeho pozemského dění. V případě našeho zesnulého však zůstává zde tolik trvalých odkazů jeho činnosti vědecké i národní, neboť obětoval pro blaho národa i celé svoje lidské štěstí, ztrativ v žalářích německých svoji drahou choť, že památka jeho zanechává v duši naší pouze stopy radostné, že můžeme v pravém toho slova smyslu zvolati: „Čest budiž jeho světlé památce!“

František Beneš:

„ATLAS ČESKÝCH PEČETÍ“, JEHO VÝZNAM V ČESKÉM BÁDÁNÍ O PEČETÍCH I PRO POZNÁNÍ MINULOSTI VŮBEC A JEHO ROZVRŽENÍ.

Prohlédneme-li tiskem zveřejněné výsledky našeho dějepisného bádání, zjistíme, že čeští dějepisní badatelé po pečetích, aby z nich vytěžili nějaké poznatky o minulosti, sahali a dosud sahají poměrně valně méně než po ostatních zpravovatelích o minulosti. Dále zjistíme, že o pečetích samých bylo dosud napsáno rovněž nemnoho; rozhodně mizivě málo v poměru k tomu, co vše by bylo možno o nich říci. Z pečeti tedy bylo těženo skrovně.¹⁾

Pátráme-li, proč tomu tak je, dovíme se: Není to proto, že by pečeti zpravovatelem o minulosti nebyly; je totiž prokázáno, že naopak jen málokterá památka je tak mnohomluvná, že jen má-

¹⁾ Dokladem o správnosti tohoto tvrzení budou práce »Bibliografie české práce sfragistické za l. 1842 — 1942« a »Sto let českého bádání o pečetích, 1842 — 1942«, jež připravuje František Beneš.

lokerá památka může býti vykladači minulých dob studována po tak různých stránkách jako pečeť.

Není to dále ani proto, že by pečeti byly dokladovou památkou řídkou, neboť je jich zachováno na tisíce.

A konečně ani proto, že by tato skutečnost, že totiž jsou zpravovatelem o minulosti, jenž může obohatiti naše vědomosti o našich dějinách, nebyla dostatečně známa a zdůrazněna, neboť, že pečeti mohou a jak mohou býti v tomto směru prospěšné, bylo vytýčeno a prokázáno.²⁾

Že dějepisní badatelé používali dosud tak zřídka pečeti, aby jim pokud mohou i ony poskytly zprávy o jimi studovaném úseku minulosti, nebo že z nich netěžili vždy a tak plně, jak by bylo možno, a dosud je tak málo probádali, je to, soudím, proto, že nejsou pořízeny seznamy pečeti. Tím totiž pečeti, poněvadž při tom je jich zachováno na desetitisíce a jsou uloženy na sta místech, jsou materiálem nepřehledným a jejich heuristický výzkum je velmi obtížný, zdlouhavý a dosud, kdykoli by ho kdo, byť třeba jen v určitém úseku, podnikl, nemohl by a nemůže říci, že byl proveden vskutku úplně.

Praxe je toho přesvědčivým důkazem: Tak leckterý badatel po kratší či delší dobu, více či méně trpělivě prohlížel listiny, aby našel pečeť, jež ho, jak doufal, zpraví o tom, co si přál vědět — aby na konec od dalšího pátrání upustil, neboť poznal, že jen náhoda, snad dlouhým utraceným časem zaplacená, ho dovede možná k cíli; potom, může-li ho o žádané věci zpravit jiný, dostupnější pramen, použije tohoto, třebas je méně hodnotný nebo bezcenný či dokonce škodlivý. Z týchž důvodů upustí mnohý badatel od thematu, jakmile by musel při práci té jako pramene použítí jen pečeti.

Mají-li býti pečeti jako dějepisný pramen využity, nutno tedy poříditi obsažný jich seznam — kde by byly uvedeny základní údaje o pečeti (její tvar a velikost, barva vosku, znamení a opis pečeti, jak je pečeť k listině připevněna a kde uložena a j.) —

²⁾ Jednak několikrát sice rámcově, stručně a neúplně, avšak přesvědčivě v článkovém přehledu, jednak několik příslušných zvláštních studií přesvědčilo o jejich významu pro poznání jednotlivých dějinných zjevů vývoje podrobnými. O věci té pojednává nejnověji Beneš, František: Význam pečeti pro bádání o minulosti. (Praha, Unie, 1945.) — Je to sice náčrt opět neúplný a stručný, ale jednak rozvíjí, jednak vede několika nových poznatků přehledně shrnuje v sobě vše, co podstatného bylo o věci do té doby porůznu napsáno; jistě že to jen prospěje věci, bude-li brzy nahrazen vyčerpávající studií téhož obsahu, jak je zamýšleno.

aby badatel ihned získal co lze největší počet zpráv, jež potřebuje, aby si mohl udělati potřebný přehled a j.

Než tady je na místě vysloviti zároveň požadavek větší: vydati atlas pečeti.

Jestliže seznam pečeti umožní rychlý a značně obsažný heuristický výzkum pečeti, reprodukce v „Atlasu“ jako věrný obraz pečeti věrně ukážou vše a i to, co popisem dobře vystihnouti nelze, jako obrazový souhrn dochovaného sfragistického materiálu umožní vytěžiti z něj opravdu vše, co vůbec lze, kromě toho leckdy badateli postačí, takže tento nebude museti vyhledávat originál pečeti — výzkum provede o to snadněji a v kratším čase — ukáží bez prohlídky originálů pečeti materiál, ježž badatel bude museti prostudovati, bude-li chtíti tu či onu otázku probádati a j.

Seznam i „Atlas“ pečeti nesporně bez obtíží a co nejrychleji umožní takové bádání o pečetích, z jehož výsledků lze formulovati konečné věty o sfragistice, mohou zřejmě býti východiskem k němu a tam, kde by takovéto cíle nebyly sledovány, zajisté by bádání o pečetích oživily.

Jako obrazový katalog pečeti, jichž se v českých zemích používalo, stal by se „Atlas“ přebohatou studnou poznatků pro heraldika, rodovědce, dějepisce umění, diplomatika, epigrafika a řadu badatelů o jiných oborech a prokazoval by každému z nich veliké služby.

Vzpomeňme jen, že z pečeti se můžeme dověděti, jaký ta či ona osoba měla znak, že jsou zpravovatelem o vývoji nějakého znaku od doby nejstarší do dnešní, že přebohatě poslouží, potřebujeme-li probádati heraldické detaily, dále že jsou heraldiku heraldickými vzory z doby od XI. stol. dodnes, jež by spolu se znaky, zachovanými v jiných památkách, byly pevným, stálým východiskem a základnou další heraldické tvorby obojího druhu a konečně že jsou bohatou studnou poznání řádu heraldiky a j. Připomeňme si, že rodovědci mohou prospěti jako prostředek, jímž lze určití rodovou příslušnost studované šlechtické osoby, dověděti se o společenském vzestupu rodu, velkém činu, rodové tradici, životní úrovni a náročnosti osoby nešlechtické. Oživme si, že jsou zpravovatelem pro dějepisce umění, ať tento studuje drobnou plastiku či umělecké řemeslo, katolickou ikonografii nebo symboliku. Národopisci že mohou prospěti vyobrazeními oděvů, nástrojů, nářadí atd. Až budou sebrány ve sbírku, budou vpravdě bohatým souborem dokladů a zpravovatelů o kulturních dějinách. Víme, že legendy jsou cenné pro epigrafika, neboť v nich lze sledovati vývoj písma, pečeť že může býti platným i rozhodujícím činitelem, zjišťujeme-li, zda listina není zfalšová-

na. Konečně budiž poznamenáno, že pečeti, jsouce pozůstatky starého právního řízení, jemuž výhradně sloužily, jsou studovány i po této stránce.

Avšak jejich význam je daleko obsáhlejší než jak bylo na těchto rádcích načrtnuto. Protože by tím bylo ukázáno i na význam „Atlasu“, bylo by zajisté na místě o tomto jich významu zde pojednat důkladně. Není však třeba to činit, neboť studie tohoto obsahu je vydána a my můžeme tady na ni odkázati¹⁾.

Již tím, co bylo uvedeno, je „Atlasu“ zajištěno místo v české práci sfragistické a dějepisické vůbec a bez dlouhých odůvodňování je jeho, a to veliký význam pro bádání o pečetích i pro poznání naší minulosti — víme, v její nejružnějších úsecích — ihned prokázán.

Ale není ještě vyčerpán.

Hodnota pečeti jako dějepisného pramene se den ke dni zmenšuje; poškozením, zničením pečeti. I zde může „Atlas“ prokázati nedocenitelné služby: Nelze-li zabrániti tomu, aby se nezmenšil počet dosud zachovaných originálů pečeti a jich zachovalost, v „Atlasu“ mohou býti, a to snad trvale nebo na dlouhou dobu všechny u nás do doby jeho vydání zbylé pečeti uchovány alespoň v obrazech. Uvědomíme-li si šíři a hodnotu tohoto úkonu, uznáme podruhé, jak by existence „Atlasu“ byla cenná.

Vydání „Atlas“ je však třeba ještě z jiných důvodů: Tak na př. heraldičtí badatelé a zájemci nejen usilují dovědět se, jak vypadal ten či onen znak, nýbrž dávají si znaky také nakreslit. Podíváme-li se na novou heraldickou tvorbu tohoto druhu poněkud pozorněji, a to nejen, prohlédneme-li hotové publikace, kresby či jiné výtvary, nýbrž především pozorujeme-li díla, když vznikají, s hrůzou zjišťujeme, že jako vzor posloužily, a to nikoli výjimečně, vinné vignety, nálepky i všelijaká vyobrazení na navštivenkách, dopisních papírech, v nehodnotných publikacích a j. — bez zřetele k ohromnému množství vzorů na pečetích, náhrobcích, erbovních listech atd. tvoří se nově způsobem podiv vzbuzujícím; odpovědí na otázku, proč tomu tak je, bude nám věc již známá: je to proto, že badatel či kreslíř neví, kde jsou pramenné předlohy, jichž on potřebuje, chovány, neboť nejsou zkatalogisovány nebo katalogy publikovány, a tak sahá k před-

¹⁾ Je to práce Beneš, František: Význam pečeti pro bádání o minulosti. (Praha, Unie, 1945.) — Je ale nutno vytknouti, že ten, kdo chce systém mnou vydávaného »Atlasu českých pečeti« správně a zcela zhodnotiti, nesmí tuto publikaci ponechat bez povšimnutí, neboť »Atlas« je koncipován podle poznatků v ní snesených.

lohám, jež získá snadněji a rychleji, třebas jsou méně hodnotné nebo docela bezcenné a škodlivé.

„Atlas“ by se stal sbírkou znaků z jednotlivých údobí heraldiky, sice po stránce technického provedení znaků jednostrannou, ale sbírkou předloh hodnotných a nesporně velmi cennou.

Než důvodů, proč je třeba jej vydati, uvedli by naši dějepisní badatelé jistě daleko více. Sám jsem vytkl jen ty nejpádňější a všeobecné.

Uvědomiv si tento veliký nedostatek v českém bádání o pečetích i o minulosti vůbec, rozhodl jsem se jej odstraniti — vydáním „Atlasu českých pečeti“.

Myšlenka vydati seznam a atlas pečeti není však myšlenkou novou. Potřeba vydati tyto publikace byla, soudím, cítěna dříve; nasvědčují tomu, pokud vím, dva hlasy.

O prvé, přes jeho neurčitost, lze se domnívati, že vyslovil požadavek vypracovati seznam pečeti⁴).

Z druhého je zřejmo poznání, že třeba poříditi atlas pečeti.

Je to Antonín Masák, kterému tato věc, míním, tanula na mysli, když se rozhodoval popsati a v publikaci⁵) reprodukovati pečeti, chované ve sbírce pečeti, již koupila Společnost přátel starožitností českých v Praze.

Byv touto sbírkou přiveden k myšlence popsati a reprodukovati pečeti v ní chované, poznal cenu atlasu a formuloval požadavek, aby byl vydán: „K tomu (t. j. aby bylo z pečeti vytženo, co je v nich skryto) však jest potřebí, aby se pečeti staly všem badatelům přístupnými, a to se může nejlépe státi dobrým jich zobrazením. Pěkného pohledu poskytuje veliká sbírka pečeti, ale uložením jich v skřínkách málo ještě věda získá! Sbírký sebe větší (zvlášť neurované), s originály a otisky sebe vzácnějšími, nejsou nic platny. Ven s nimi, na světlo!“

A vytkl nejen požadavek vydati atlas. Nadhodil i otázku, jak by bylo možno jej uspořádati; tady však již nedomýšlel, svou myšlenku dále nerozvíjel a při svém návrhu, jak uspořádati atlas, myslel pouze na pečeti šlechty: chtěl uspořádati reprodukce pečeti v atlasu abecedně podle rodu majitelů pečeti a stáří pečeti.

⁴) F. J. Z(oubek): Příspěvky síragistické. — P. A. VIII. (1868 — 1869), 107 — 108.

⁵) Masák, Antonín: Pečeti šlechty české, moravské a slezské. — Řada I. — Příloha Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze. Roč. XIII. — XIX. (Praha, Společnost přátel starožitností českých v Praze, 1911.)

Podobně, splniv předsevzatý úkol, jenž jej k přemýšlení o této otázce přivedl, jiné úkoly si, zdá se, neuložil, ač o nich věděl: Neodhodlal se vydati atlas všech pečeti, jen si postěžoval, že „se soupisem všech pečeti českých, veřejných i soukromých, dle těchto dělidel nebylo bohužel posud ani začato, a přece bohatství naše v tom oboru jest převeliké.“ A nepokusil se uskutečnit ani to, nad čím přece jen více přemýšlel, totiž vydati atlas alespoň šlechtických pečeti. Popsal a reprodukoval toliko náhodný shluk pečeti, obsažených v jedné sbírce pécí sběratele.

Uváživ důkladně vše vpředu uvedené, rozhodl jsem se vydáti edici široce založenou, v níž by bylo všechno bohatství pečeti, dosud zachované v našich archivech veřejných i soukromých, zachyceno obsažnými seznamy, podrobnými popisy a pokud možno všem účelům vyhovujícími vyobrazeními.

Za druhé vybavenou a koncipovanou tak, aby jí mohl použít každý, kdo se z pečeti chce a může něco dovědět, a aby mohl tak učiniti co nejlépe.

Učinil jsem tak v r. 1937, když jsem vydal prvý sešit „Atlasu“ a tak zahájil jeho vydávání.

Tento můj krok sice nevyvolal ani poznámku — alespoň mi to není známo — ani kritický hlas, zveřejněný tiskem, ale další vydané sešity, jež v podstatě ukázaly již i to, jak je „Atlas“ programován, koncipován a vybaven, přece jen zavdaly příčinu k tomu, že se ozvaly tři hlasy, jež byly hodnotícími poznámkami alespoň k systému a vybavení „Atlasu“, při čemž budiž poznamenáno, že dvou z těchto hlasů jsem se vpravdě jen dopátral a o nich jen doslechl.

Hodnotící poznámky ty prokázaly, že jsem chybil, když jsem při vydání prvního sešitu „Atlasu“ nepublikoval, jak je „Atlas“ programován, koncipován a vybaven^{o)} i jaké cíle jsou jím sledovány; následkem toho totiž mnohé nebylo postřehnuto a pochopeno.

A proto chybu tu nyní napravuji.

^{o)} Toliko několika slovy jsem se zmínil v příležitostné přednášce o tom, že jsem započal vydávati »Atlas českých pečeti«, o důvodech toho i plánu jeho vydávání, jež pak byla otištěna — Beneš, František: Na okraj atlasu pečeti české šlechty, duchovenstva a měšťanů. — Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze. IX. — X. (1937 — 1938), 57 — což však nemohlo posloužit jako nástin programu a koncepce »Atlasu«.

Aby „Atlasem českých pečeti“ bylo splněno vše to, co splnití je na předcházejících stránkách požadováno, bylo nutno podle toho kromě splnění požadavku, aby to byla edice široce založená a přirozeně hodnotně zpracovaná, stanovit také způsob jeho vydávání po technické stránce.

O prvním nelze zde říci více než co bylo uvedeno.

Pokud se týká vydávání „Atlasu“ po technické stránce, bylo tu třeba za prvé vyhovět požadavku, aby uživatelé „Atlasu“ mohli listy s reprodukcí (popisem) jednotlivých pečeti zcela volně disponovati místně:

Badatel, chtěje z pečeti to či ono vytěžiti, aby mohl listy s jich reprodukcí či popisem disponovati podle své potřeby, co nejněsněji prováděti srovnávací studium, aby si z reprodukcí (popisů) pečeti mohl pro badatelské úkoly sestaviti podle svého přání celek stejně tak dobře a bez obtíží heraldik, rodovědec, dějepisec umění jako epigrafik či národopisec.

Za druhé bylo třeba přihlížeti k tomu, že se o „Atlas“ budou lidé zajímati nejen z důvodů badatelských, nýbrž že budou mít o něj zájem prostě jako o jinou naukovou knihu a protože to budou lidé různých zálib, i jim jako badatelům že nejvíce vyhoví to, budou-li si i oni moci jednotlivými listy disponovati a „Atlas“ uspořádati podle svého; někomu bylo by vítanější, kdyby mohl sestaviti v celek pečeti šlechticů ne podle krajů, kde měla zboží, nýbrž podle znakového znamení jich znaků, koho bude zajímati katolická symbolika, uspořádal by si je zase jinak. Vyhovět pak těmto zájemcům souvisí s přáním, aby „Atlas“, jsa při tom na úrovni prací vědeckých a mezi ně také zařaděn, nebyl majetkem jen české vědy, nýbrž přístupným — finančně, upoutáním zájmu i uplatněním duševní spoluúčasti — všemu českému lidu, jenž v něm může nalézt mnoho, přemnoho krásného, zajímavého, hledaného, poučného i nabádavého.

Konečně bylo třeba přihlížeti k tomu, aby všichni ti, komu „Atlas“ může býti prospěšný, avšak nechtěli či nemohli by si ho koupiti celý, neboť bude nemálo nákladný, mohli získati aspoň ty reprodukcce (popisy), jež by chtěli mít a mohli si je opatřiti.

Všemu uvedenému bude možno vyhovět jen tehdy, budou-li reprodukcce i popisy tištěny na volných listech, při tom reprodukce zvlášť a popis také, a na 1 listu reprodukce či popis jen jedné pečeti; z volných listů budou moci, jak uvedeno, zájemci i badatelé sestavovati nové a nové celky podle toho, čím je pečeti zaujaly nebo co se z nich budou chtít dovědět, celky, v nichž jednotlivé listy přefadováním a vzájemným porovnáváním na

nich vytištěných vyobrazení ideálně umožní srovnávací studium pečetního obrazu i výzkum všeho druhu.

Plně vědom si toho, že uživatelé „Atlasu“ budou chtít uspořádat si „Atlas“ podle nejrůznějších hledisek, určených nejrůznějšími zálibami, rozhodl jsem se, když bylo vyhověno základnímu požadavku, aby mohli volně disponovat jednotlivými reprodukcemi (popisy) pečetí, vyznačit v záhlaví listů hesla a v textu popisu poznámky, jichž by a aby jich mohlo být použito jako třídících značek tehdy, kdy třídění nelze provádět podle vyobrazení pečetí, jak může ten, kdo chce shrnout v celek na př. pečetí znakové, jezdecké, pečetí, v jichž obrazu je Madonna, a j.

Jako třídící značky bude moci těchto hesel a poznámek použití, kdo si bude chtít řadit listy s reprodukcemi (popisy) pečetí na př. abecedně podle jmen majitelů na nich reprodukovaných (popisovaných) pečetí, chronologicky podle let, kdy byla pečeť zhotovena (přivěšena k listině), podle druhů pečetí, řádů, kapitul a j., podle měst, archivů, kde je listina uložena, a j.

Při tom hesla, vyznačená v záhlaví listů, budou moci zároveň být značkou, označující, do které serie a oddělení, na něž byl „Atlas“ původně podle rozvrhu rozdělen, patří ten onen z listů, jež majitel „Atlasu“ z původního celku snad vyjme a seřadí v celek podle svého.

Dříve však než se na úpravu záhlaví blíže podíváme, nutno uvést, že je programováno rozdělení „Atlasu“ na serie: **pečetí českých panovníků a panovnic, šlechty, duchovenstva, měšťanů (obyvatelstva nešlechtického), obcí, cechů, úřadů (ústavů, spolků, společností a jich úředníků).**

Jednotlivé serie pak na oddělení:

1. „Pečetí české šlechty“ jednak na XVI oddělení, v tom kterém z nichž budou shrnuty reprodukce či popisy pečetí šlechty, která měla zboží v jedné ze 16 územních oblastí, jež byly pro „Atlas“ stanoveny a kryjí se s kraji, jak je určil František Palacký v „Popisu království Českého“. Kromě těchto oddělení, jichž obsah je určen vymezením místním, bude několik oddělení, v nichž budou reprodukce a popisy pečetí příslušníků rozvětvených šlechtických rodů (z Rožmberka, Lipé, Lichtemburka atd.).

2. Serie „Pečetí českého duchovenstva“ je programována tak, že je stanoveno samostatné oddělení pro listy s reprodukcemi (popisy) pečetí arcibiskupů a biskupů, samostatným oddělením budou reprodukce (popisy) pečetí každé kapituly a jejích členů,

konventů a členů jednoho řádu, duchovenských úřadů a jejich správců.

3. V serii „Pečeti měšťanů“ budou reprodukce a popisy pečeti měšťanů jednoho města jedním samostatným oddělením. V II. a III. dílu tuto serii nahradí „Pečeti obyvatelstva nešlechtického“, kterážto serie bude rozdělena na XVI oddělení jako serie „Pečeti české šlechty“; rozdělení to je odůvodněno obdobně jako u serie „Pečeti české šlechty“.

4. Serie „Pečeti obcí“ je rozdělena na XVI oddělení jako serie „Pečeti české šlechty“ a obdobně jako u této serie je i zde její rozdělení odůvodněno.

5. V serii „Pečeti cechů“ budou tvořiti jedno oddělení reprodukce a popisy pečeti jednoho druhu cechů.

6. Serie „Pečeti úřadů, ústavů, spolků, společností a jich úředníků“ bude nejnejednodušší. Rozdělití tuto serii na oddělení bude možno teprve tehdy, až zjistíme povahu pečeti, jež do této serie mají býti zařaděny, a již dnes valně ještě neznáme, neboť je to sfragistický materiál dosud celkem málo probádaný.

Věnujme nyní pozornost, jaká úprava záhlaví listů je programována a jaká budou v nich vyznačena hesla, jichž bude možno použiti jako třídících značek.

Zjistíme, že záhlaví listů jednotlivých serií se od sebe leccíms liší:

ÚPRAVA ZÁHLAVÍ LISTŮ. — POPIS PEČETI.

„Pečeti českých panovníků.“

(Pečeti českých panovníků.)

Záhlaví je nejjednodušší ze všech: v levém horním rohu je jako základní heslo vyznačena serie: „Pečeti panovníků (panovníků“, pod tímto heslem druh pečeti (pečeti majestátní, jezdecké, sekrety), v pravé horní třetině jméno panovníka (ice) a jeho hodnost v době, kdy uvedené pečeti používal.

Poněvadž listy s popisem pečeti jsou volné, uživatel „Atlasu“ bude si moci listy ty utřídití především chronologicky podle let, kdy majitelé na nich popisovaných pečeti vládli; druhé heslo však mu bude třídící značkou, bude-li si je chtíti seřaditi podle druhů na nich popisovaných pečeti (majestátní, jezdecké, sekrety), jež si při tom může zařaditi opět chronologicky podle let, kdy jejich majitelé vládli, a tak sledovati vývoj jednotlivých druhů panovnických pečeti, a užili-li jednotliví panovníci více pečeti jednoho druhu, seřaditi je chronologicky podle toho, kdy jich užívali.

„Pečeti české šlechty.“

Záhlaví listů s popisy pečeti se jen nepatrně liší od záhlaví těchto listů předešlé serie: Jako základní heslo je v levém horním rohu vyznačena **serie**, místo údaje o druhu pečeti uvedena **římská číslice a kraj**, v němž šlechtická osoba, jejíž pečeť je na listu popisována, měla své zboží nebo působila, či **označení** „z Rožmberka, z Lipé“ atd., vyznačující, že se jedná o pečeť příslušníka toho kterého rozvětveného šlechtického rodu. V pravé horní třetině **jméno šlechtické osoby**, případně **hodnost**, jestliže nějakou zastávala.

Jako hlavní heslo je tedy po označení serie, jaké jsou to pečeti, kraj, v němž majitel popisované pečeti měl trvale (původně, v tu kterou dobu) své zboží, nebo rodová příslušnost k velkému rodu, jako druhé heslo jméno majitele pečeti. S pomocí těchto dvou hesel bude lze listy s popisy řadit buď tak, jak je proponováno, totiž nejprve podle krajů, kde majitelé na listech popisovaných pečeti měli zboží, v každém oddělení (kraji) pak abecedně podle jmen majitelů těchto pečeti, nebo beze zření ke kraji utříditi všechny listy abecedně podle jmen majitelů pečeti na jednotlivých listech popisovaných, takže by vznikl seznam pečeti české šlechty, uspořádaný abecedně podle jmen majitelů těchto pečeti.

Záhlaví listu, kde je otištěn popis, vypadá* u této serie tedy takto:

Pečeti šlechty.

VIII. Čáslavsko.

z LICHTENBURKA
Oldřich

Pečeti šlechty

z Rožmberka

z ROŽMBERKA
Jan

* Umístění a obsah hesel v záhlaví listů na originálu jsou stejné, jak je vyznačeno v ukázkách, otištěných na následujících stránkách, vzájemný poměr pokud se velikosti písem týče, jichž se k vytištění hesel použilo, je však odlišný.

Pečeti šlechty

z Lipé

z LIPÉ

Jindřich ml.
nejvyšší maršálek
král. českého

„Pečeti českého duchovenstva.“

Tato serie není jednolitá a proto záhlaví listů jednotlivých oddělení se od sebe budou lišiti. Buďtež tedy jednotlivá záhlaví zde otištěna.

Pečeti arcibiskupů a biskupů.

Pečeti duchovenstva.

Praha, biskupství

pečeti biskupů.

JAN IV. z Dražic
biskup pražský
1301—1343.

Pečeti kapitul.

Pečeti duchovenstva.

Praha, kapitula u sv. Víta

pečeti kapituly.

Cisterciáci.

Sedlec, klášter

pečeti konventu.

Nebo bude uvedeno více údajů.

Johanité.

České velkopřevorství.

Praha, komenda

pečeti komturů.

Cisterciáci.

Sedlec, klášter

pečeti opatů.

JAN
opat v Sedlci
1345—1358

Pečeti duchovenských úřadů.

XVI. Plzeňsko.

Bukovany, fara

pečeti fary.

Pečeti duchovenstva.

XVI. Plzeňsko—Bukovany.

KOLÍNSKÝ
Jan
farář v Bukovanech

„Pečeti obcí.“

V levém horním rohu vyznačena **serie**, pod tím **kraj**, v němž leží obec, jejíž pečeť je na listu popisována, v **pravé** horní třetině **jméno této obce a druh její pečeti**.

Pečeti obcí.

XVI. Plzeňsko.

PLZEŇ

Hlavním heslem tedy je kraj, v němž ta či ona obec, jejíž pečeť je na listu popisována, leží; v každém z 16 oddělení (krajů) pak možno listy řaditi abecedně podle jmen majitelů na nich popisovaných pečeti — obcí. Druhé hlavní heslo v pravé horní třetině však umožní listy ty řaditi abecedně podle jmen majitelů pečeti, obcí, beze zření ke kraji, v němž ležely.

„**Pečetí úřadů** (ústavů, spolků, společností a jich úředníků).“

Záhlaví jsou uspořádána tak, aby vyhověla, co lze, všem možným hlediskům pořadatelským: Základním heslem, jež bude ve všech případech na stejném místě, a to v levém horním rohu, je vyznačení **serie**: „Pečetí úřadů, ústavů, spolků, společností a jich úředníků.“ Pod ním **římská číslice, jméno kraje a obce**, jež ležela v tomto kraji a kde byl umístěn příslušný úřad, jehož pečeť je na tom listu popisována. V pravém horním rohu vyznačeno **jméno úřadu** (ústavu atd.) a **skupina pečetí** (pečetí úřadu, jakých úředníků atd.).

Podle těchto hesel možno tedy shrnouti v jednotlivé celky listy s popisy pečetí úřadů atd., jež byly umístěny v jednom tom kterém kraji, při čemž lze vytvořiti pododdělení, t. j. souhrny popisů pečetí úřadů, umístěných v jednotlivých místech toho kterého kraje, a ta pododdělení by byla řaděna abecedně podle jména obcí, kde jsou úřady, jichž pečetí jsou popisovány, umístěny, v těchto pododděleních pak listy s popisy pečetí jednotlivých v té oné obci umístěných úřadů abecedně podle názvu těchto úřadů. Nebo listy s popisy pečetí do této serie patřících lze utříditi abecedně podle názvu míst, kde byly úřady, jichž pečeť je na listu popisována, umístěny, beze zření ke kraji, bylo-li v jednom místě více úřadů, pak možno popisy pečetí těchto v jednom místě umístěných úřadů řaditi abecedně podle názvu těchto úřadů. Konečně lze listy řaditi podle nadřízenosti úřadů, jichž pečeť je na listu popisována, podle jich významu, abecedně podle jejich názvu atd. a byl-li ten který úřad ve více obcích, jednotlivé příslušné listy s popisy pečetí ještě abecedně podle míst, kde byly úřady, jichž pečeť je na listu popisována, umístěny.

Pečetí úřadů.

VIII. Čáslavsko—K. Hora.

Úřad nejvyšš. mincmistra

pečetí mincmistrů.

„**Pečetí měšťanů.**“

V levém horním rohu vyznačeno **město**, jehož měšťanem majitel na listu popisované pečetí byl, pod tím **serie**, v pravé horní třetině **jméno měšťana** a **hodnost**, jestliže nějakou zastával.

Kutná Hora.

Pečeti měšťanů.

PIRKNER
Štěpán

Ve II. a III. dílu pak bude takovéto záhlaví:

Pečeti obyvatelstva nešlechtického.

XVI. Plzeňsko—Bukovany.

MILČICKÝ
Josef
rychtář

Bude tedy možno listy s popisy pečeti do této serie patřících raditi nejprve podle krajů, kde majitelé popisovaných pečeti žili, v jednotlivých takto vzniklých odděleních (šestnácti to krajích) pak abecedně podle jmen míst, kde žili, a konečně abecedně podle jmen majitelů pečeti, kteří žili v jednom a též místě. Nebo jen abecedně podle jmen míst, kde majitelé popisovaných pečeti žili, po případě ještě abecedně podle jmen majitelů těchto pečeti, kteří žili v jednom a též místě. Či toliko abecedně podle jmen majitelů příslušných pečeti, aniž se bude přihlížeti k místu, kde žili, takže takto vznikne zase seznam pečeti obyvatelstva nešlechtického, uspořádaný abecedně podle jmen majitelů těchto pečeti.

„Pečeti cechů.“

Záhlaví této serie:

Pečeti cechů

Praha, Nové město

řezníci

pečeti cechu

V levém horním rohu je umístěno základní heslo, označení **serie**, pod ním **římská číslice**, **kraj**, kde ležela obec, v níž měl ten či onen cech své sídlo, a **jméno** této **obce**. Jako hlavní

heslo je však proponováno označení **druhu cechů** v **p r a v é m h o r n í m r o h u**; pod ním **skupina pečeti** (pečeti cechu, cechmistra atd.).

Listy s popisy pečeti možno v této serii utřídit podle kraje, kde ležela obec, v níž měl cech, jehož pečeť je na listu popisována, své sídlo, v každém kraji abecedně dle jména místa, kde měl své sídlo, a bylo-li v místě cechů několik, pak ještě abecedně podle názvu těchto cechů. Proponováno je však, že budou řaděny za sebou listy s popisy pečeti abecedně podle názvů jednotlivých cechů a v takto vzniklých pododděleních abecedně podle jména míst, kde měly cechy ty sídlo.

Uvedenými schématy nejsou vyčerpány všechny možné případy, jak budou v „Atlasu“. Ten, kdo bude podle této črtý usuzovati, jak je celý „Atlas“ rozvržen, nechť tuto věc vezme v úvahu.

Hledisek, s nichž badatelé mohou a budou pečeti studovati a listy s jejich popisy budou si chtít a mohli by si seřaditi, je velmi mnoho, zajisté více než na kolik v záhlaví listů bylo pamtováno a kolik hesel tam mohlo býti vyznačeno. Proto **kromě hesel v záhlaví jsou ještě poznámky v textu jako další počet možných třídících hesel.**

Tyto poznámky budou stejné a na stejném místě ve všech seriích. Je to:

Vyznačení, zda pečeť je miskovitá či nikoli,
barva vosku,
závěs,
datum,
archiv, kde je pečeť uložena, a signatura listiny, k níž pečeť byla přivěšena.

ÚPRAVA TEXTU POPISU PEČETI.

Text popisu pečeti je typograficky upraven tak, aby byl co nejpřehlednější a uživatel mohl z něho data o pečeti, o něž se zajímá, získati na prvý pohled.

Na listu je výrazně vyznačeno: **Tvar, velikost, znamení a legenda pečeti.** V odstavci pod těmito údaji ještě data o **druhu** (miskovitá) a **stavu** popisované **pečeti**, o **barvě vosku, závěsu pečeti a vrocení**, dále uvedeno, **kde je uložena listina**, k níž pečeť připevněna, **signatura listiny**, edice, kde je listina otištěna, a **stručný obsah listiny.**

Pečeti šlechty

z Lipé

z LIPÉ

Jindřich ml.
nejvyšší maršálek
král. Českého

Tvar: Kulatá.

Velikost: 3.6 cm.

Obraz: V pečetním poli (2.35 cm) je úplný znak majitele pečeti, komponovaný k její svislé ose:

Štít (rozměry, tvar, umístění, popis znakového znamení).

Přilba (rozměry, tvar, umístění) a přikryvadla.

Klenot: Kapr a kyta z ptačích per.

K a p r (popis a umístění).

K y t a (popis a umístění).

Legenda: (Jak oddělena od okraje pečeti a pečetn. znamení, rozměry, text.)

Druh pečeti, jak je uchována, barva vosku, závěs, datum a signatura listiny, k níž pečeť přivěšena, kde je tato listina chována, edice, kde byla otištěna a obsah listiny.

ÚPRAVA ZÁHLAVÍ LISTŮ. — VYOBRAZENÍ PEČETI.

Záhlaví listu, na němž je ta která pečeť reprodukována, má jinak stejnou úpravu jako záhlaví listu, na němž je otištěn popis té oné příslušné reprodukované pečeti, jenom v levé horní třetině vyznačeno ještě vročení, datum, kdy byla listina, k níž je reprodukována pečeť přivěšena, vydána, v pravém dolním rohu uvedeno, v kterém archivu je listina uložena, její

signatura a edice, kde je otištěna, pod vyobrazením pečeti pak, užíval-li majitel pečeti větší i menší, je-li to **pečeť větší či sekret**.

List, kde je pečeť vyobrazena, vypadá ponejvíce takto:

Cisterciáci.

Pohled, ženský klášter
pečeti abatyš.

1332, březen 28.

ŽOFIE
1332—1347

Přivěšena k orig. perg. arch.
Zemské a universitní knihov-
ny v Praze, č. 137 a (st. č.:
N. 69). — Emler: Regesta. III.,
č. 1887.

Poněvadž bude možno na 1 listu reprodukovati někdy 2 či snad více pečeti téhož majitele, vyobrazení pečeti a je doprovázející poznámky, jak byly právě vypočteny, nebudou umístěny na všech listech přesně stejně. **Bude třeba učiniti výjimky**; budou to však jen nevýznamné a nezávažné podrobnosti, jež na systému ničeho nemění.

Pečetí šlechty

z Rožmberka

1356, červen 21.

I.

Privěšena k orig. perg. arch.
koruny české. — Mendl, B.:
Regesta. VI., č. 371.

z ROŽMBERKA
Oldřich

1357, březen 10.

II.

Privěšena k orig. perg. arch.
koruny české. — Mendl, B.:
Regesta. VI., č. 538.

K tomu třeba připojit, že v této úpravě budou vydávány pouze listy s reprodukcemi či popisy pečetí přivěšených, kdežto část „Atlasu“, kde budou vydány reprodukce a popisy pečetí přitisknutých, bude nutno upravit zcela jinak. Než o tom, poněvadž jsou prozatím vydávány pečetí přivěšené, až později.

Každý, kdo si vypočte vše, o čem z minulosti nás pečetí mohou zpravit, a dobře si přehlédné, jak byl „Atlas“ koncipován, aby jako souhrn jich vyobrazení a popisů mohl posloužiti co nejlépe, zajisté uzná, že je zcela odůvodněno, proč jsem nejvolnější systém — tisknouti na volných listech a na 1 listu jen jeden popis či reprodukci — vskutku zvolil, proč by jakékoli svázání znamenalo omezení dosažitelné dokonalosti, působení a poslání „Atlasu“

a proč jsem se rozhodl než tyto její vlastnosti obětovati raději finanční stránku edice, třebaš jsem si plně vědom, že nikterak není posledně rozhodující.

Aby těžení z „Atlasu“ bylo ulehčeno a byly odstraněny technické nedostatky, jimž jinak nelze zabrániti, dosaženo úplnosti i přehlednosti a aby bylo možno vyhověti všem hlediskům uživatelů, bude pořízen jednak **rejstřík**, jednak **odkazové listy** pro ty pečeti, jež mohou býti zařaděny nebo počítány do té jako oné serie; na př. pro pečeti duchovenských osob šlechtického původu, jichž znamením je znak: v serii jedné (pečeti duchovenstva) bude zařaděn list s reprodukcí i popisem pečeti, v druhé serii (pečeti šlechty) odkazový list na ně.

Ke každému listu s popisem a vyobrazením pečeti bude v „Atlasu“ připojen list, seznam to **všech dochovaných exemplářů té které v „Atlasu“ reprodukované a popisované pečeti**; v seznamu bude vyznačeno: datum listiny, k níž ta ona pečeť je připevněna, barva vosku, závěs, jak je pečeť zachovalá, kde je listina, k níž pečeť přivěšena, uložena, její signatura a stručný obsah listiny.

Úvodem ke každé serii, na něž je „Atlas“ rozvržen, má býti studie o pečetích v té které serii zahrnutých, tedy o pečetích šlechty, duchovenstva, měšťanů, cechů atd., o jich povaze, tvarech, velikosti, obrazu, družích atd., jež pak umožní učiniti závěry o pečetích jednotlivých stavů atd. i o pečetích vůbec.

Uvažuje o potřebě vydati atlas pečeti, formuloval Masák v úvodě ke své edici pečeti také to, jak nejlépe možno je zobrazovati: „Nejlepší způsob zobrazování pečeti jest buď pěkná, zřetelná fotografie, anebo přesná kresba z ruky odborné. Ale prováděj kresbu nejen dobrý kreslič, nýbrž i heraldik, aby jasně věděl, co kreslí a nedoplňoval pečeti ze své obrazivosti. Pečeť nezřetelnou, nečitelnou obnovíme s rozvahou a přesností, aby se stala zase zřetelnou.“ Poněvadž ani sebe dokonalejší kresba nemůže býti tak přesným a věrným zobrazením originálu pečeti jako fotografie a protože reprodukce pečeti mají býti předmětem studia ještě jiných badatelů než heraldiků, pro něž přesnost fotografie je pracovní podmínkou, **budou v „Atlasu“ reprodukovány přirozeně toliko fotografie pečeti**; ostatně v dnešní době vyspělé fotografické techniky rozumí se to samo sebou.

Konečně budiž uvedeno, že časově je „Atlas“ rozvržen na **tři díly**: I. (do r. 1436), II. (1436—1526), III. (1526 až doba nejnovější).

Poněvadž jsem byl přesvědčen, že bude nejlépe vybavit jej plně tak, jak jsem jej koncipoval, a oprávněně jsem se obával, že by se jednak toto vybavení střetlo se zájmy nakladatelskými,

jednak že by nakladatelství neměla důvěru ke zdaru edice, rozhodl jsem se vydávati „Atlas“ vlastním nákladem, vzav tak na sebe, nikoli však snad nerad, s rozpaky a pod., i nemalé břemeno finanční. Skutečnost ta budiž zde konstatována proto, aby jí nebylo podkládáno nic nesprávného.

Vydati „Atlas“ je úkolem závažným, je to práce cenná; ale stejně tak rozsáhlá. Jsem si toho vědom a proto jsem „Atlasu“ při jeho prvních krocích vložil do vínku jak pevnou vůli vykonati cenný kus práce, tak věda, že je to dílo, jež jedinec za svůj život snad dokončiti nemůže, i pevnou víru, že v něm bude jinými pokračováno, aby bylo dokončeno; i proto, aby koncepce „Atlasu“ i v budoucnosti mohla býti dodržena a edice měla jednotný ráz, byla tato črta uveřejněna.

Můj první krok a mnou vydané sešity „Atlasu českých pečeti“ nechť jsou, abychom to obdobně vyjádřili pěknými slovy Masákovými, „počátkem veliké práce, zobrazení všech českých pečeti, kterážto práce arci sahá nad síly jednotlivcovy, ale bohdá spojenými silami přece se k cíli přivede!“

*

Nastíniv, jak je „Atlas“ programován, koncipován a vybaven, mohu konečně formulovati své stanovisko k výtkám, jež, jak jsem uvedl, byly proti koncepci a vybavení „Atlasu“ vzneseny a na něž jsem dosud byl odpověď dlužen. Mohu tak učiniti teprve po zveřejnění tohoto nástinu proto, že mé stanovisko k učiněným výtkám odůvodní právě systém, koncepce a vybavení „Atlasu“.

Několik dějepisných badatelů, kteří systému „Atlasu“ věnovali alespoň letmý, chvilkový zájem, prohlásilo — nikoli tiskem, nýbrž jen ústně — že sice uznává přednost systému otisknutí na 1 listu jen 1 vyobrazení, avšak že se přesto kloní k tomu, aby byly na jednom listu tištěny alespoň 4 reprodukce, neboť, jsouce přesvědčeni, že přehlednosti lze dosáhnouti obsáhlými, dobře zpracovanými rejstříky, mají zato, že tisknutí 1 reprodukci na 1 list je zbytečně nákladné.⁷⁾

⁷⁾ Tiskem takovouto námitku učinil F. N. (= František Navrátil) v referátě o mém »Atlasu« (Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze. IX.—X. (1937—1938, 130) ... »Grafická úprava atlasu je opravdu vzorná, ale beze sporu též velmi nákladná, takže budí opravdové obavy, zda toto záslužné dílo ve svém zamýšleném rozsahu a započaté úpravě bude moci býti dokončeno. Zdá se, že bude pro příště nezbytno, aby autor pro úsporu peněžního nákladu a času přistoupil ke změně svého původního plánu, i když plně uznáváme jeho přednosti, a místo jedné pečeti reprodukoval na jednom listě alespoň 4 nebo 6 pečeti.«

Výtku, pokud se nákladnosti týče, nutno uznati. Rovněž jest pravda, že přehlednosti lze dosáhnouti rejstříkem. „Atlas“, upravený podle přání těchto badatelů, by však vyhověl jen několika jedincům; a snad ani těm ne úplně: Řekl jsem, že badatelé budou studovati pečeti s různých hledisek, různé věci na nich, různé veliký jejich počet, různých osob, z různých míst je budou zajímati a j. Těm bude celek, jež si budou moci sestaviti z listů, na nichž je jen 1 reprodukce (popis), a skutečnost, že takto možno vždy prováděti srovnávací studium zcela volně, vyhovovati daleko více, než kdyby si museli jejich účelu odpovídající ideální celek sestrojovati z rejstříku. A k tomu je zajisté třeba přihlížeti, neboť, jak řečeno, „Atlas“ má posloužiti všem, kdož z pečeti mohou něco vytěžiti, a má tak učiniti co nejlépe.

Dále je „Atlasu“ vytýkáno, že jsou v něm reprodukovány pečeti ve zvětšeninách.

Je pravdou, že zvětšenina ponejvíce vyvolá jinou představu pečeti než jak na nás zapůsobí originál pečeti, což je zajisté minus pro sfragistika.

Ale budiž zde znovu připomenuto, že „Atlas“ nemá sloužiti toliko potřebám sfragistika, nýbrž všem, kdož se z pečeti něco o minulosti chtějí a mohou dověděti; a těm je tato věc zcela lhostejná, není však bez významu, že je obraz zvětšen, neboť pro ně jsou zvětšeniny daleko cennější než obraz v původní velikosti, nejsou-li vůbec podmínkou pro jich úspěšnou práci: Zvětšení totiž ponejvíce způsobí, že si všimneme většího počtu podrobností v obraze a tyto že se stávají tak zřetelnými, aby jich mohl ke studiu použití dějepisec umění, badatel o symbolice, heraldik, stejně jako se stávají dostatek zřetelnými detaily písmen, jež v legendě chce probádati epigrafik. Není zajisté třeba zdůrazňovati, jak často badatel probádá detaily v obraze originálů pečeti jen s pomocí lupy a jak často činí tak velmi namáhavě, že častokráte by nevytěžil z obrazu pečeti v původní velikosti to, co z obrazu zvětšeného, ba někdy že by takovýto obraz nebo pečeti obraz na originálu nemohl vůbec s užitkem studovati. Stačí pohleděti na reprodukci v „Atlasu“ a na fotografický snímek pečeti v původní velikosti — a bude těmto slovům dáno zcela za pravdu.

Konečně bylo poukázáno, že je zbytečné v poznámce u popisu pečeti otiskovati stručný regest listiny, k níž je na listu popisovaná pečeť připevněna, že to — což je pravda — znamená publikovati tisíce regestů, vydávati vlastně regestář. Za tuto kritickou poznámku jsem p. prof. dr. Jindřichu Šebánkovi velmi povděčen, stejně jako za zájem vůbec, jež mému snažení dosud věnuje.

Avšak proč v poznámkách k popisu pečeti regist otiskují? Víme, že čeští panovníci dali připevniti majestátní pečeť jen k určitým druhům listin, k jiným že dávali připevniti sekret, k slavnostním listinám že bývala přivěšena zlatá bulla. Kdo ze šlechty či duchovenstva vlastnil obě pečetidla, jak k zhotovení sekretu, tak velké pečeti, rovněž dával velkou pečeť připevniti ku tomu, sekret k jinému druhu jím vydaných listin. Podobně tomu tak bylo, když dal připevniti svou pečeť jako svědek k listině jiného vydavatele. Mám zato, že pro tuto věc byly předpisy nebo alespoň zvyklosti; mnoho o nich ještě nevíme. Proto otiskují registry listin; srovnáním, jaké pečeti k jakým druhům listin byly připevněny, jež lze prováděti v „Atlasu“ a v seznamu pečeti, bude možno dojiti k žádanému cíli v tomto směru — lhostejno, jestli v mnohých úsecích snad zápornému.

Pokud vím, byly programu, koncepci a vybavení „Atlasu“ vytýkány prozatím tyto tři věci; snad jsem přesvědčivě ukázal, že jich zavedení je řádně odůvodněno a proč na nich v „Atlasu“ nemohu nic měniti. Jiných nedostatků tohoto druhu, jež bych zavinil, a chyb, jichž bych se kde dopustil, nejsem si vědom. Proto u těchto odpovědí na výtky, odůvodnění to, proč jsem si tak či onak počínal, přestávám.

*

Nástin programu, koncepcie a vybavení „Atlasu“, jeho významu v českém bádání o pečetích i pro poznání minulosti vůbec, jež nyní zveřejňuji, třeba zakončiti podobnými slovy, jakými jsem provázal „Atlas“ v prvních dnech jeho života:⁸⁾

Aby byl co nejdokonalejší obsah „Atlasu“, jeho vybavení i uspořádání po technické stránce, je zajisté třeba, aby mu veřejnost, jež má míti na věci zájem, věnovala zájmu více než dosud, řekla o něm svůj úsudek, upozornila na nedostatky, podala své připomínky, návrhy a aby to učinila včas a tak pomohla edici jíti správnou cestou i spolupracovala na tom, aby byla na výši své doby a nebyla v zápětí antikvována. Jinak při nedokonalosti lidské práce a za okolností, že by na díle pracoval sám jen jeden člověk, by se zajisté mohlo státí a stalo by se, že by se zbytečně nedospělo k cíli, k němuž dospěti možno bylo a je třeba, nebo pomaleji, za obtíží a zbytečných obětí finančních a tak by se plýtvalo jak lidskou prací, tak penězi, jež bude nutno na „Atlas“ vynaložiti.

Škoda obojího i zbytečně horších výsledků.

⁸⁾ Beneš, František: Na okraj atlasu pečeti české šlechty, duchovenstva a měšťanů. — Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze. IX. — X. (1937 — 1938), 57.

Alfons Ševčík:

PO STOPÁCH PÁNŮ ŠUBÍŘŮ Z CHOBYNĚ

Úvodem.

Patří snad již k bytosti člověka milujícího svůj rodný kraj, že mu působí radost každý nový poznatek z minulosti rodné obce a země, v níž prožívala celá pokolení jeho předků svůj život. Vždyť jen ze zachovaných dějepisných záznamů se dovídáme, jak naši praotcové žili, jak hájili své životy a výsledky své práce, zač prolévali krev, jaké duchovní proudy naplňovaly jejich mysl a co slavného neb rmutného se událo na jejich rodné půdě a v jejich srdcích.

Byl kdysi vysloven požadavek, aby tribunové lidu byli znali dějin svého národa. A nikoliv bez vážného důvodu. Vždyť z dějin vlasti a z dějin jejich sousedů se učíme jak zaříditi přítomnost národa a jak připravovati naše děti na budoucnost.

Již odedávna bylo hlášáno, že historie je učitelkou života, svědkem času a hlasatelem budoucnosti. Je také známo, že ne-jeden národ v dobách minulých čerpal svou sílu k novému rozmachu, k vzdoru a odolnosti právě v historii.

A vlastenectví spočívá zajisté v první řadě ve věrnosti a práci pro rodnou obec a končí obětavostí pro národ a rodnou zem.

Když jsem pročítal v Moravské vlastivědě a dějepisných sbornících stati z dějin jednotlivých obcí a srovnával s tím, co bylo napsáno o minulosti mé rodné obce Šubířova, byl jsem nespokojen.

Šubířovský rodák, známý publicista, jazykozpytec a archeolog, Benjamin P o p e l k a (zemřel v r. 1911 jako redaktor Moravských novin) sestavil sice dosti obšírné dějiny obcí soudního okresu Jevíčko, ale k sepsání podrobnějších dějin vlastní rodné obce se již nedostal, neboť ke konci života trpěl silným očním neduhem.

Popelka si postěžoval ve své publikaci na to, že doposud nikdo nese-psal souborně dějiny rodu pánů Šubířů z Chobyně, ačkoliv jeho členové zaujímali v zemské správě vysoká úřednická místa.

Maje za sebou již pokus o historickou studii dějin našeho krásného Valašska (monografie „Portáši, národní četníci a ochránci Valašských hor“) osmělil jsem se opět k podobné nové práci, tentokrát pro rodnou obec. Pokouším se podati zde jednoduchý obraz dějin rodu onoho moravského šlechtice, který na rozhraní 17. a 18. století založil na pozemcích svého starého panského dvora obec Š u b í ř o v s osadou C h o b y n í a při jejich vzniku

dal jim do vínku svá jména: Š u b í ř o v nazval podle svého rodového jména a C h o b y n i podle svého šlechtického predikátu.

Radost mi způsobil objev, když jsem se při své návštěvě archivu města Náchoda a tamního matričního úřadu — hledaje stopy po Šubířích — dověděl, že ještě žijí Šubířové, potomci české větve tohoto rodu. Ještě příjemněji jsem byl překvapen při pozdější osobní schůzce s žijícími pány Antonínem a Josefem Šubířem, když oba projevíli o své znamenité předky velký zájem a všelicos o nich již věděli.

Tuto práci připisují ze synovské vděčnosti svým starostlivým rodičům: matce Marii Ševčíkové a památce zesnulého otce Karla Ševčíka, někdejšího chalupníka, tkalcovského faktora a starosty obce Šubířova a věnuji ji občanům Šubířova a Chobyně s přáním, aby nadále zachovali nejednou již osvědčenou věrnost k národu a aby jejich příslovečná pracovitost přinášela jim a jejich dětem spravedlivý prospěch.

V Praze v květnu 1941.

Autor.

MORAVSKÁ OBEC ŠUBÍŘOV S OSADOU CHOBYNĚ.

Vyslovíme-li jména pánů Šubířů z Chobyně, vybaví se nám samovolně v paměti názvy dvou moravských vsí, a to obce Š u b í ř o v a a přilehlé osady C h o b y n ě, rozkládajících se skromně na náhorní planině mezi lesy poblíže Jevíčka.

Rod Šubířů z Chobyně má k těmto vším zvláštní dějinný vztah. Obě byly založeny svob. pánem Františkem Michalem Šubířem z Chobyně a mimo to nesou jeho jméno (jedna rodové jméno Šubíř, druhá jeho přídomek „z Chobyně“).

Kdo se však rozhodl pátrati v historických pramenech po čemkoliv z dějin menších obcí, shledal často po tuhé práci jen nepatrné zmínky o předmětu své zvědavosti, povětšinou jen nahodilé, takže i odvážný badatel se ocitá před neproniknutelným závojem dávných věků. Musí zpravidla dlouho tápati v mlhách minulých dob, než se objeví jasnější paprsky světla a ozáří mu děje a historické postavy, po nichž pátrá. Vděční musíme býti za každou sebemenší zmínku o svých rodištích, krajích a tehdejších místních činitelích. Seřadíme pak třeba jen drobné zprávy vedle sebe a zkoumáme-li je náležitě, vytvoří se nám přece jakýsi obraz o místech a osobách.

Tato práce je věnována studiu rodu pánů Šubířů z Chobyně, této staromoravské rytířské rodiny, která dala zemi vynikající muže a jak dále poznáme, zapsala se znamenitě do dějin Moravy a stala se nám tím blízkou a sympatickou.

Rod Šubířů, svým původem český a selský, vyrůstá podobně jako četné jiné rody drobné české šlechty ve 14. a 15. století na dvorci či tvrzi Chobieni. Kde se toto staré původní sídlo rodu Šubířů nacházelo, nepodařilo se — bohužel — zjistiti. Nebylo to možno doposud snad proto, že rod Šubířů je poměrně starý a sahá do doby, z níž se nám uchovalo jen málo historických pramenů.

Nynější Chobyně leží v tichém a půvabném lesním zákoutí při jihovýchodním vchodu do známého a vyhledávaného krásného údolí Nectavského, jímž protéká mezi lesy Nectavský potok a běží silnice a dráha, spojující Prostějov s Českou Třebovou.

Tato Chobyně není však kolébkou rodu Šubířů, třeba se tak často tvrdívá. Obec Šubířov a sousední osada Chobyně vznikly v 17. a 18. století na území statku jaroměřického na místech rozparcelovaného dvora, pocházejícího ze starší doby.

Na pozemcích osady Chobyně nad ústím Nectavského údolí na místě zvaném „Na homoli“ lze doposud najíti zarostlý val menších rozměrů, kolem něhož se pod povrchem země skrývají zbytky zdíva ze staré tvrze a přilehlého hospodářského dvorce. Tyto zbytky dávných dob nevydávají však — bohužel — uspokojivých svědectví o událostech před 500 až 800 lety, jak bychom si toho přáli. O existenci tvrze na tomto místě se sice tu a tam píše, leč není historických dokladů o tom, že tam skutečně tvrz stála. Ostatně z té doby nemáme záznamů ani o mnohých jiných hradech, jejichž zříceniny zdobí doposud naše kraje.

Pod vlivem místních pověstí a historických románů vznikla doměnka, že zmíněný val je zachovaným zbytkem staré Chobyně, která byla kolébkou Šubířů. Tuto doměnku nelze však historicky prokázati.

Nynější Chobyně objevuje se v dějepisných záznamech teprve na počátku 18. století.

Prozkoumáme-li okolní terén a možnosti komunikační z těch dob, vysvítá pravděpodobnost, že tvrz v místech nynější Chobyně měla zvláštní úkol: střežiti bezpečnost chodců a karavan na obchodní cestě, vedoucí z Prostějova do severního cípu Malé Hané a odtud k Jevičku a Mor. Třebové. Tato cesta vedla dlouhým údolím Nectavským, vroubeným hlubokými lesy. Zmíněná tvrz nebyla vybudována na tomto místě nahodile. Byla postavena poblíže cesty na prvním pahorku při vchodu do údolí, tedy na místě velmi vhodném pro umístění strážní stanice.

U severovýchodního vchodu do Nectavského údolí měla zmíněná tvrz svůj protějšek: tvrz či hrádek Plankenburk, sloužící podle všeho taktéž strážnímu účelu. Zbytky Plankenburku na-

chážíme poblíže obce Nectavy na levém břehu Nectavského potoka. Hrádek Plankenburk byl však již v roce 1390 nazýván „pustým hradem“, tedy zbořeným neb zpustlým.

Potvrdí-li další bádání doměnkou o strážním účelu dvou zmíněných tvrzí, vyplyne z ní pravděpodobnost, že původní obyvatelé tvrze u Chobyně vykonávali na uvedené obchodní cestě strážní službu a že jejich dvorec poskytoval cestujícím obchodníkům a karavanám ochranu a přístřeší.

Staré obchodní cesty byly střeženy zvláštními veřejnými orgány, které sluly lesní strážci nebo chodové. Hlídky těchto strážců procházely po cestách plánovitě, a to především v lesích, které byly často úkrytem nekalých živilů, podnikajících útoky na majetek kupců. A takový případ obchodní cesty, vedoucí dlouhým a odlehlým lesním údolím, byl právě v Nectavském údolí. Kde jinde by mohli rozhodující činitelé postavit ochranné strážnice než na okrajích lesa při cestě?

Tito strážcové cest byli ustavováni zemskou vrchností a za své strážní služby užívali se svými rodinami bezplatně přilehlých pozemků, byvše osvobozeni od robot. Tak vznikla při cestách různá strážistě a od nich názvy pozdějších osad, na př. Stražisko, Strážek, Strážov a pod. Takových jmen nalézáme v českých zemích celé desítky.

Starí pamětníci z nynější Chobyně vypravují, že při kopání základů našli pod zemí kovové nůžky, jakých se užívá při stříhání ovcí, což by svědčilo o dvorci s chovem ovcí. Jiní pamětníci (pan Jan ŠnevaJS) vypravovali, že našli pod povrchem země základy jakýchsi starých staveb.

Roku 1354 nařídil moravský markrabě Jan kupcům, aby se na svých cestách neodchylovali od veřejných cest, vedoucích do Olomouce, jinak že budou trestáni zabavením zboží, z něhož jedna třetina připadne těm, kteří cesty střeží.

Je také známo, že obchodníci byli na různých místech přepaďování a olupování o své zboží. Jsou zachovány zprávy, že se takových loupeží dopouštěli dokonce někteří pokleslí šlechtici, tak zvaní loupežní rytíři, usídlení na odlehlých hradech. S lupiči tohoto druhu museli pak panovníci jednati bezohledně a účtovat i s nimi i vojenskými silami.

Za starodávna vedla našim krajem známá obchodní cesta (soumarská stezka) Trstenická, která spojovala Olomouc s Prahou a vinula se od Stražiska ke Konici, odtud podél potoka k tehdejšímu „Skřípovsku“, dále k hradu Úsobrnu na Duraně a pak Jaroměřicím, Jevíčku, Letovicím a podél říčky Trstenné k Litomyšli.

Úsek cesty z Konice do Jevíčka byl zajisté obtížný a neschůdný, uvážíme-li, že cesta, vlastně stezka, pro překážku tehdy neprostupných lesů mohla vésti jen podél potoků. Delší, zato však pohodlnější byla cesta z Konice Nectavským údolím do roviny Malé Hané a odtud obloukem k Jevíčku.

Přímá cesta z Konice byla vybudována lesem „Loupežníkem“ někdy kolem roku 1200. Potom ovšem obě zmíněné cesty ztratily svůj význam a zanikly.

PRVNÍ ZNÁMÍ ŠUBÍŘOVÉ.

První paprsek historického světla, který ozářil poněkud nejstarší příslušníky rodu Šubířů, nacházíme v zámeckém archivu v Náchodě. Tento dějepisný pramen tvoří urbář náchodského panství z 15. století. Urbář (sopis majetku a právních poměrů na panství) obsahuje texty vydaných s v o b o d n í c k ý c h n e b o l i m a n s k ý c h listů, jimiž tehdejší majitelé panství potvrzovali svým manům (svobodníkům a zemanům) právo na dědičné užívání dvorů. Právo takového užívání dostávalo se manům za protihodnotu, která spočívala v plnění jistých služeb podle obecně platného práva manského.

Mezi zmíněnými urbariátními záznamy se nachází text manského listu, svědčícího Matěji Šubíři z Chobinie (čti z Chobyně) na manský (svobodnický) statek ve Vysoké Srbské u Hronova.

Dlužno připomenouti, že náchodské panství bylo velmi rozsáhlé a že sahalo daleko do Kladska. Manských statků (dvorců) byl na panství větší počet. Mezi many nacházíme několik zemanů moravského původu, na př. z Vlčnova.

Listina svědčící Matěji Šubířovi, zní:

„My Jindřich z Boží Milosti kníže Minsterberské, hrabie Kladský a pán z Kunštátu a na Poděbradech, ext. známo činieme tiemto listem všem vuobec nyniejšího i potom budoucieho vieku lidem, ktož jej uzrie... a čisti neb čtúci slyšeti bude, zie jest před přítomnost osoby naši předstúpil slovutný vierný náš jmilý Matěj Šubíř z Chobieně, v Srbské Vysoké sediením, a ukázal jest nám list starý panie Jencov z Petršpurka, tehdáž pána na Náchodě, niejakému Petrovi Niemcovi, Žák řečenému, na trinácte prutuov (míra pole) diediny svobodné beze všech úrokuov, daní a berní dávanie i robot všelikterakých činienie ve Vysoké Srbské v službie k zámku našemu Náchodu vysazené sviedčící, nás skrze slovutného panoše Šimona Sudlici z Žernovic, hejtmana našeho Náchodského vierného jmilého, s pilností

žáda je, aby chom jej s jeho diedicy při nadepsaných třinácti prutech diediny s tiemiž svobodami, jakož list starý svíedčí a nahoře dotčeno jest, milostivie nechati, jemu to znova vysaditi a na to potvrzení naše učiniti ráčili:

My jsúce poddané naše zvláště ty, kteréž v službách jich k sobě vierné poznali jsme a poznáváme, v slušných prosbách uslyšeti a jim je v milosti oplacovati náchylni, ne omylně ani nerozšaffně ale s dobrým rozmyslem a s dospělú raddú vierných našich jmilých již nadepsaného Matěje Šubíře z Chobienie s jeho diedicy při nadepsaných třinácti prutech diediny od úrokuov, platu, bernie a robot prve vysazených nechati a zastaviti a jemu i jeho diedicuom znova vysazujeme a z milosti naší potvrzujeme tímto listem.

Také poznávše vierné služby nadepsaného Matieje Šubíře, kteréž je nám činil, činí a tiem lépe na časy potomné aby činil a činiti mohl, jemu a diedicuom jeho piet prutov diediny tudiež v Vysoké Srbské, od kteréž jest nám k našemu zámku úrok dával a platil, a potok náš, kterýž se počiená od Nízké Srbsky, vsi opata Brumovského, až do řeky téhož opata, řečené Methuje, k jeho třinácti prutuom svrchu podepsaným milostí naší též v právo a v túž svobodu beze všech úrokuov, platuov a danie dáváme a činieme, přidali jsme a přidáváme tímto listem, s takovými však domnienkami jakož i v starém listu toho dotčeného jest, zie nadepsaný Matiej Šubíř, jeho diedicové a potom budúci, nám, diedicuom a budúcím naším, pánuom Náchodským, k službie, kdyby toho bylo potřeba a obesláni byli, piešky s samostřílem i se vši slušnú střelci zbrojí pod lebkou mají hotovi býti, a kdyžby k službie byli obesláni, mají na zámku našem Náchodie potřebami jídla a pití vedle jiných našich služebníkuov slušnie opatření býti. Také vzalliby Matěj nadepsaný, jeho diedicové a budúci a naši, diedicuov a budúcích našich, panuov Náchodských, službie jaké škody, ježto by slušnie prokázané byly, ty jim opraviti a za nie dosti učiniti povinni budú, a dokud bychme toho neučinili a takových škod i s diedici budúcími svými nám a diedicuom a budúcím naším k službie zavázáni nebudú, leč by jim prve za takové škody dosti dáme.

Také Matěj často psaný, diedicuové a budúci jeho, tiech všech nahoře dotčených osmnáct prutuov diediny s potokem svrchupsaným a se vši té diediny a potoku příslušenstvím, užitky a důchody budú moci prodati, dáti, smieniti, zastaviti človieku k službie hodnému, a s tím jako svým vlastním a diedičným manstvím co se jim zdáti a líbiti bude učiniti, avšak vždy podle zří-

zených práv manských bez umenšenie služby a panství našeho, nám z toho statku příslušejícího.

Tomu na svědomie a pevnost pečť naši knížeckú kázali jsme přiviesiti k tomu listu, jenž jest dán na hradie našem Kladském v pondieli po hodu svatého Jakuba Apoštola vietšího lethá pánie 1494 (22. Juli).

Z citované listiny vyplývá mnoho zajímavého:

Již r. 1494 se Matěj Šubíř psal s přídomek „z Chobieně“, což znamená, že buď on sám nebo někdo z jeho mužských předků pocházel z Chobyně. Šlechtíci i nešlechtíci majitelé tvrzí a svobodných dvorců, jakož i tak zvaní erbovní měšťané, kterým oprávnění k užívání erbů a přídomek bylo uděleno králem, volili si svoje přídomeky podle tvrzí nebo vsí, které byly jejich rodištěm, bydlíštěm a pod. Užil-li pak sám kníže v manské listině přídomek „z Chobieně“, nemůže býti sporu o tom, že M. Šubíř byl oprávněn tohoto přídomeku užívati. V listině je také titulován jako „urozený pán“. Měli tedy ke konci 15 stol. Šubířové již svou rodovou tradici a zásluhy. Dá se z toho souditi, že M. Šubíř nebo již jeho předkové byl v té době nejméně několik desetiletí vymaněn z poddanství a byl svobodníkem.

V zachované této listině se již mluví o zásluhách prvního známého člena této rodiny, Matěje Šubíře z Chobieně, které si získal před r. 1494 ve službách Minsterbrského knížete. A že byly znamenité, o tom svědčí okolnost, že k třinácti prutům polí, jejichž držení si přál míti Matěj Šubíř potvrzeno, přidal kníže z vlastní iniciativy pět prutů, aby „s tím jako svým vlastním a diedičným manstvím co se jim zdáti a líbiti bude učinili.“

V tom věku bylo několik způsobů, jak se vymaňovali poddaní sedláci z poddanství přísných vrchností. V dobách předhusitských povstávali svobodníci propuštěním z poddanského závazku za zvláštní vykonané služby nebo vykoupením. Statek sedláka se tím stal svobodným. Čeští panovníci dávali takto zpravidla „výsluhu“ za věrné služby. Svobodníci však později své statečky prodávali šlechtě, klášterům nebo měšťanům, dávajíce se dobrovolně v područí šlechtě, a to buď aby byli lépe chráněni před útlaky zemského úřednictva nebo aby ušli tíživým zemským robotám. Takto uvolnění vstupovali do služeb královských nebo knížecích.

V husitských válkách trpěli svobodníci válečnými událostmi (úmrtí držitele nebo naprosté zchudnutí). Svobodníci nepodléhali místním vrchnostem, nýbrž přímo stavovským (královským) úřadům. Měli ovšem jisté branné a veřejnoprávní povinnosti. Právo užívati přídomeku uděloval král. Svobodník s přídomek,

jako v našem případě Matěj Šubíř z Chobyně, byl považován za vladyku a příslušel mu titul „urozený pán“. A poněvadž — jak výše již uvedeno — volili si vladykové přídomek podle svých rodišť nebo sídel, dvorců a pod., byla Chobyně, ne-li dříve, tedy zcela bezpečně v 15. stol. tvrzí, vsí nebo svobodným dvorcem.

Jméno Chobyně či Chobieně jako místní název se však nikde v českých zemích ve starší době nevyskytuje. Je známo pouze jako šlechtický přídomek Šubířů a jako název osady, vzniklé na panství jaroměřickém v době, kdy toto panství náleželo iniciativní a budovatelské rodině pánů Šubířů z Chobyně.

Nynější Chobyně a Šubířov vznikly sice až v 17. a 18. stol., ale podle místní tradice jest osada Chobyně obnovením bývalé tvrze. Je tedy podobno pravdě — ač pro to není historických dokladů — že kolébkou rodu Šubířů byla stará tvrz Chobyně, ať již stála přesně na témže místě jako nynější osada nebo nedaleko ní. Šubířové tvrz opustili — dobrovolně či donuceni okolnostmi (druhá domněnka je pravděpodobnější, jak níže uvedeno) a vystěhovali se na Náchodsko. Odtud se snad někteří po čase vrátili na Moravu, kde se Šubířové z Chobyně objevují asi o 100 let později než na Náchodsku. Stavše se šťastnou shodou okolností v 17. stol. pány panství jaroměřického, obnovili jméno prvotní tvrze ve jméně nově založené osady.

Bylo-li tomu skutečně tak, pak by bylo lze mluvit o velmi zajímavém osudu Šubířovy rodiny, který ji někdy v 15. stol. vypudil ze zanikající staré Chobyně a po třistaletém putování jejích potomků po různých českých a moravských krajích vrátil její nejvýznačnější potomky do blízkosti původní kolébky rodu a vnukl jim myšlenku obnoviti zaniklé rodiště předků a dáti mu jeho původní jméno Chobyně.

Je-li tomu tak, zajímá nás, kdy asi a za jakých okolností opustili Šubířové své sídlo v Chobyni. Abychom tuto nesnadnou otázku alespoň částečně zodpověděli, třeba si uvědomiti, jakým událostem byl kraj kolem Chobyně v té době, t. j. v 15. století vystaven.

Přes pohraniční lesy a hory přenesly se husitské války z Čech na Moravu a zasáhly kraj kolem Chobyně. Mečům husitských vojsk podlehly v r. 1421 sousední Chornice, které bojovaly na straně Zikmundově a byly za to ze dvou třetin vypáleny. Později v letech 1423 a 1431 stali se husité pány Jevíčka. Obyvatelé nedalekých Velkých Opatovic se připojili tehdy ke kališníkům.

Ze vzdálenějších měst dobyli husité Šternberka, Litovle, Bouzova, Mor. Třebové a kláštera Hradiska u Olomouce. V té době zanikl také starý hrad Úsobrno na Duraně. Není však důkazů

pro tvrzení, že byl rozbořen či vypálen právě husity. Za válek husitských zpusťla též nyní zaniklá obec Otínsko a zpusťšeno tehdejší Skřipovsko, nazvané později Skřipovem a za německé kolonisace přezvané na Wachtl.

Podlehla-li vojskům kališnickým pevná hrazená města a velké obce, jak by mohla odolati malá tvrz Chobieně, stojící téměř u cesty, vedoucí z Čech na Moravu Nectavským údolím, kudy se husitská vojska nepochybně také ubírala? A důvodem k nepřátelství mohl býti pouhý fakt, že Chobieně patřila k panství, náležejícímu zneprátelenému biskupství pražskému.

Způsob zániku staré tvrze na území nynější Chobyně, ať se již jmenovala jakkoliv, zůstane podle všeho na věky záhadou. Je však téměř jisto, že její zánik a příchod rodiny Šubířů z Chobyně na Náchodsko spadá do doby husitských válek, případně do doby bezprostředně následující.

Ze staré Chobyně přesídlili Šubířové do služeb náchodského knížete někdy v 15. století. Učinil tak buď sám Matěj Šubíř nebo již někdo z jeho předků. Vědomí příslušnosti rodiny Šubířů k Chobyni bylo, jak dále seznáme, u všech jejích členů pevně zakotveno, neboť po celá další tři staletí se její šlechtičti potomkové psali „z Chobyně“.

Pokusme se ještě rozluštití význam slova „chobyně.“

V nové ani ve starší češtině neznáme slova v této formě. Je znám pouze kmen slova „chob“ ve slově chobot a jeho odvozeninách. Jdeme-li však k staré lidové slovanské ruštině, najdeme tam kromě obdobného slova chobot slovo „chobeň“ (také „ocha-beň“) vyslovující se téměř jako „chobiň“ a znamenající svrchní oděv. Souditi z těchto poznatků na význam slova „Chobyně“ je velmi obtížné.

Jak jsem již uvedl, spočívá existence rodové Chobyně, zvláště pokud se místa týče, na pověstech a domněnkách a je proto zajisté možná i jiná skutečnost. Tak na příklad moravský dějepisec Dr. Lad. Hosák sdílí domněnku, že rodina Šubířů přišla v 15. století na panství náchodské (podobně jako četné jiné české rodiny) ze Slezska, které v té době patřilo českým králům a kde náchodští páni měli značný pozemkový majetek.

Zbývá otázka, jaké asi důvody přivedly Matěje Šubíře z Chobyně do manských služeb na panství knížete Jindřicha Minsterberského.

Náchodský historik Hraše zaznamenává o knížeti Jindřichu Minsterberském, synu českého krále Jiřího z Poděbrad, že byl na hradě Náchodě pánem od roku 1470 do r. 1497 a že byl znám jako ochránce Českých bratří. Na jiném místě píše Hraše, že

na náchodský hrad přicházela z daleka cizí zchudlá šlechta, aby tam hledala služby u zámožného hradního pána, nemohouc udržeti svých tvrzí pro veliký náklad udržovací. Četní šlechtici stávali se v Náchodě purkrabími, hejtmany a menšími hradními úředníky, aby prý mohli něco ušetřiti a koupiti si pak za ušetřený peníz domky se zahradami, role a luka. V 16. století bylo v Náchodě usazeno 48 rodin drobných šlechticů, což je na rozlohu města počet dosti velký.

Matěj Šubíř patřil, soudíc podle titulatury „slovutný“ a podle přídomku, do stavu svobodníků, který se přibližoval k nižší šlechtě, t. j. vladýkům a zemanům.

Co si lze představití oněmi „viernými službami“, které Matěj Šubíř svému náchodskému pánu prokazoval již před vyhotovením manského listu? Zajisté to byly služby ve vojště, v té době knížeti Minsterberkému tak potřebné a ceněné. Vždyť již podle všeobecného práva manského a výslovného znění manského listu byl Matěj Šubíř povinen za dědičné užívání statku ve Vysoké Šrbské vojenskou službou ve zbrani se samostřílem.

Zmíněný manský list uveřejnil P. Ludvík v „Památkách Náchoda“ z r. 1857. Z pozdější doby objevují se zmínky o Šubířích v archivních listinách města Náchoda. Jsou to zmínky ponejvíce stručné, zřídka obšírnější. V pozdější době nalézáme v dostupných historických pramenech d v ě v ě t v e rodiny Šubířů z Chobyně, a t o v ě t v ě č e s k o u v okolí Náchoda a m o r a v s k o u na různých místech Moravy. Obě větve rostly pak vedle sebe, z nichž česká větev přežila větev moravskou.

ČESKÁ VĚTEV RODU ŠUBÍŘŮ.

Archivní materiál města Náchoda, zámku náchodského, jakož i farní matriky ze 17. století poskytují nám řadu zmínek o členech rodiny Šubířů. Litovati jen dlužno, že starší náchodské a hronovské farní matriky zničil požár.

Zmínky o Šubířích zachytil jako první náchodský historik Hraše.

Mimo zmíněného již Matěje Šubíře z Chobyně jsou z české větve známi tito členové rodiny Šubířů:

Jan Šubíř, syn zmíněného Matěje Šubíře z Chobyně. Po smrti svého otce hospodařil dále na manském statku ve Vysoké Šrbské. Přídomku „z Chobiené“ však již neužíval. Z toho se dá souditi, že právo užívati přídomku bylo propůjčeno jen Matěji Šubíři, tedy nikoliv také jeho dědicům. Za manželku měl „urozenou paní“ *Kristinu*, tedy ze stavu nižší šlechty. Byl maji-

telem domu na náhodském předměstí, který koupil r. 1524. Zemřel r. 1529, zanechav po sobě kromě manželky Kristiny nezaopatřené děti. Podle archivních záznamů předstoupila po jeho smrti jeho manželka před radu městských konšelů a oznámila jim, že její zesnulý manžel ji zanechal v dluzích a „že těch dluhů odklad platiti nemá, než že učinila trh (prodej) u pana Vodičky o rybníčky, jež slovou „Farsovské“, které leží v poříčských polích a že to udělala pro dobré dítek po zemřelém Janu Šubířovi a také svých a ty rybníky že za 40 kop míšenských prodala a pan Vodička zaplatil.“

Šubířovy potoky.

Dne 15. 3. 1539 doznává před útrpným právem v Náchodě jakýsi Jira ze vsi Vysoké Srbské, že „ukradl rychtáři ve Vysoké kapry ze studnice a několik klubek konopí a že ročně kradl ryby v Šubířových potocích (viz Outrpné knihy městské v archivu musea král. Českého z r. 1539).

Jde zde patrně o potoky, které tvořily hranice manského statku rodiny Šubířů ve Vysoké Srbské. Později setkáváme se v listinách ještě s rozepřemi o tyto potoky.

Jiřík Šubíř.

Žil někdy v 16. století v Náchodě, kde měl městský dům. O jeho osobě se nedovídáme z listin sice ničeho, zato však je v nich popisován jeho typický dům, který dává obraz vnitřku tehdejšího patricijského městského domu.

Autor příslušného archivního zápisu píše:

„Navštívme na chvilku některý dům měšťanský ze 16. století a podívejme se, jak je v domácnosti zařízen.

Vkročíme třeba do domu pana Jiříka Šubíře.

Hned v síni vidíme stoleček prostý a na něm nádoby s vodou. Ze síně vyjdeme do „světlnice“. Uprostřed stojí stůl, u něho stolice čtyři dřevěné a jedna stolice pletená, po stranách ve světlnici „koutnice“ (postel se záclonami) jedna a blíže mísniku vpravo „koutnice“ druhá. Mezi ní a mísnikem postel vystlaná a v rohu kříž. Na okně postaven a k večeru přichystán pěkný svícen „visutý“ a v něm svíčka lojová a nade dveřmi velké parohy jelení. V kamnech hrnec a vedle kamen vidlice k „nístěji“. Jinde vedle hrnce „kotel pro praní neb vaření šatův“ jsme shledali, někde nad kamny též bidlo, jak se na něm prádlo věší, jsme našli.

Vedle světlnice jest komora páně Šubířova a on nám dovolí, abychom se do ní podívali. Stojí tam tři díže, lopata, korytce

a nálevka a štok velký, jako u všech nákladníků a pivovarníkův a dále štandlík pro mouku.“

(Archivní kniha VII, F IX.)

Michal Šubíř.

Víme o něm pouze to, že se v roce 1581 jménem své manželky Zuzany, dcery urozeného pána Jana Jelínka z Koldína přihlásil k dědictví po zmíněném tchánu s nárokem na 100 kop peněz, že však z nezjištěného důvodu nic neobdržel.

Oldřich Šubíř.

V roce 1588 byl ve službách náchodského hradního pána Václava Smiřického ze Smiřic. Jaké postavení tam zastával, neprozrazují nám žádné zachované listiny. Také nebylo možno zjistiti jejich přibuzenský vztah.

Jan Šubíř.

Byl synem Oldřicha Šubíře a vstoupil do služeb téhož hradního pána jako jeho otec. V archivních záznamech je titulován jako „kuchmistr“ Jeho Milosti hradního pána. Záznamy o něm jsou z roku 1617.

Jeho služební povinnost spočívala v péči o panskou hradní kuchyň. Z téhož roku nacházíme v archivní knize kšaftů (40) závět Jana Šubíře, zámeckého kuchmistra, v níž zmíněný ukládá své manželce Anně, aby o jeho syna Václava „pěči a zvláštní bedlivost jměla, jej k dobrému hned z mladosti jeho vedla, aby se Pána Boha bál, ctně a šlechetně živ byl, dobrým a křesťanským ctnostem zvykal a jakž nejdříve k učení se hoditi bude, aby do školy, potom do Němec dán byl.“

Ze závěti vyčteme starostlivost Janovu o svého malého syna Václava, zdůrazňující nutnost mravní výchovy a potřebu znalosti německého jazyka. O majetkovém odkazu zde však není zmínky, třebaže víme, že byl v r. 1610 majitelem domu v Náchodě. Obsah závěti působí však příznivým dojmem a ukazuje na dobrý základ rodiny. (Kniha XVII, 123.)

Matěj Šubíř.

Patřil mezi zámožné měšťany Náchoda. Píše se o něm toto: „Když bohatý měšťanin M a t ě j Š u b í ř koupil v r. 1611 dům v Náchodě od Evy Beránkovy, obdržel s jinými věcmi předavkem ještě také „voštip“.

Bývalo totiž pravidlem, že každý usedlý měšťan byl v případě potřeby povinen brániti město proti nepříteli. Musel proto každý z měšťanů míti doma stále pohotově tehdy užívanou výzbroj: oštěp, kuši, toulec a šípy, kteréžto předměty pak přecházely dě-

dictvím z otce na syna neb prodejem domu na nového majitele. O zbraních byly vedeny na městském úřadě záznamy, jak o tom svědčí hořejší zápis.

Dne 3. 12. 1621 koupil Matěj Šubíř od Jiřího Vepřka z České Skalice borový les a pole nedaleko Náchoda za 36 kop míšeňských.

Město Náchod mělo již v 15. století starobinec, nazvaný „špitál“, v němž nalézali zchudlí a neduživí občané ve stáří odpočinek. V roce 1616 byl „špitálským úředníkem“ Matěj Šubíř. (Hraše: „Dějiny Náchoda, 407.)

Dorota Šubířová.

Po bitvě na Bílé hoře 8. 11. 1620 hemžil se Náchod vojskem. Prechal tudy do Slezska „zimní král“ Bedřich. Vojáci nepočínali si ve městě nijak vzorně. Hýřili, kradli a s občany nejednali jemně. Měšťané si proto předcházeli důstojníky a kaprály, aby proti zpupným vojákům bylo zakročováno. Důstojníkům dávali dary a kaprálům jídlo a pití. Píše se o tom na jednom místě ve starých městských knihách toto:

„Jistému Adamu „capralovi“, zůstávajícímu na zámku náhodském, dáno půljenemecítma lokte plátna za 3 kopy 50 kr. a když týž caprál chtěl vojáky do města dáti, aby na vartách bývali a těm aby se od sousedův platilo, bylo s ním jednáno, aby s toho sešlo, a on tomu dal místo.

Co s tím kaprálem na páleném propito u Doroty Šubířky, to je zapláceno na poručení pánův a dáno za to 38 kr.“

V hospodářských knihách Náchoda objevuje se jméno Doroty Šubířky častěji. Ve městě bylo na počátku 17. století několik šenkovních domů, které byly navštěvovány pány konšely při každé vhodné příležitosti. Dorotě Šubířce patřil jeden ze tří nejlepších šenků.

Tak čteme v registrech primátorských, že za purkmistra Jana Vydry ve středu po sv. Jiljí r. 1617 hodovali konšelé v hostinci a pak šli k paní Dorotě Šubířce a tam propili za víno 5 kop 50 kr. a poté ještě zašli do šenku paní Doroty Kostelecké.

V březnu 1619 vyřizovali páni na radnici účty, což trvalo celý týden. Při práci si posílali na městské útraty pro jídlo, pivo a víno do čtyř hospod. Dorota Šubířka jim poslala za 7 kop 55 kr.

Vilém (lidově Vilím) Šubíř, konšel a purkmistr města Náchoda.

Tento člen rodiny Šubířů se stal v Náchodě nejznámějším, dosáhnuv úřadu konšelského a později i purkmistrovského. Tehdy

se konšelé v purkmistrovském úřadu střídali, proto se s Vilémem Šubířem shledáváme několikrát jako s purkmistrem města Náchoda.

První zmínka o něm spadá do roku 1564. Tehdy se připomíná obchodnice Anna Piková, která roku 1564 prodala svůj dům a statek Vilému Šubířovi, vymínivši si při prodeji „místo do tří let před domem, aby tu prodávala, co bude mítí bez překážky na druhý straně mezi sloupy.“ (Kniha VII, F. V.)

Město Náchod vybíralo na jarmarcích a tarmarcích od řemeslníků a obchodníků poplatky. Městští funkcionáři měli mezi sebou vybírání rozděleno. Ze starých městských účtů se dovidáme, že r. 1577 byl výběřčím od kloboučníků Vilém Šubíř.

Roku 1580 v pondělí před sv. Vitem (13. června) za purkmistra Viléma Šubíře obnovoval se úřad purkmistrovský. Při takových příležitostech pořádali konšelé slavnost, při níž se hodovalo. Městské účty prozrazují, co vše bylo při nastolení Viléma Šubíře na úřad primátorský snědono a vypito. Tak bylo zapláceno jistému Vaníčkovi za maso 22 grošů, Ptáčkovi za hovězí maso 4 groše a 4 denáry a za víno, které páni vypili u Matoušů, 4 kopy a 8 kr. (Účty městské, kniha X, 32.)

Roku 1585 byl podroben útrpnému a hrdelnímu právu na trápení jistý zločinec. Řízení se provádělo za přítomnosti urozeného pána Hanuše Buchlovského z Křížkovic a výslech před konšelem Vilémem Šubířem.

V téže roce byl Vilém Šubíř opět purkmistrem Náchoda. Shledáváme se s ním v tomto úřadě u příležitosti příjezdu nového děkana do Náchoda. V roce 1585 byl totiž ustanoven v Náchodě nový děkan, jenž byl farářem v Nové Pace. Jeho uvítání do Náchoda bylo slavné. Pan purkmistr Vilém Šubíř s družinou jel pro nového děkana až do Hradce Králové.

Mezi konšely náchodskými čteme pak ještě jméno Viléma Šubíře v roce 1589.

V pozdějších záznamech, v nichž jsou seznamy konšelů z roku 1606 a let pozdějších, jméno našeho Viléma Šubíře již nenacházíme.

Jak bude řečeno dále u moravské větve rodiny Šubířů, vzniká domněnka, že se Vilém Šubíř odstěhoval se svou rodinou ke konci 16. století na Moravu a přijal na zámku v Rájci místo hradního hejtmana.

Svobodník Šubíř z Vysoké Srbské.

Potomci prvního známého člena Šubířovy rodiny, Matěje Šubíře z Chobieně, žili na manském statku ve Vysoké Srbské ještě

v 17. století. Rozvětvená tehdy rodina Šubířů žila tedy ve Vysoké Srbské a v Náchodě.

Tehdy měla rodina jakousi rozepří o potok, ohraničující její polnosti.

V roce 1656 dosvědčoval jistý Matěj Bouda z Vysoké Srbské, tehdy právě 140 let starý, že sporný potok patří „svobodníku Šubíři“. (Časopis Ratibor, roč. VI, č. 8.)

O náchodských měšťanech z 15. století, t. j. po husitských válkách, píše náchodský dějepisec Hraše, že mnohé měšťanské rodiny zatoužily po šlechtických přídomcích a erbech. Vedlo prý je k tomu jednak značné bohatství, jehož se domohli obchodem a řemesly, jednak způsob života četné drobné šlechty, usazené v Náchodě, kterou chtěly napodobovati. Nemohly-li se domoci šlechtictví skutečného, snažili se alespoň dosáhnouti práva užívati přídomku a vlastního erbu. Právo užívati přídomku a erbu uděloval král zvláštními erbovními listy. K získání práva na přídomek a erb bylo třeba dobré pověsti rodiny, vlivné přímluvy v královské kanceláři a především také hodně peněz. Měšťan mající erb mohl se pak již snadno domáhati u kurie rytířstva království Českého, která se scházivala vždy o zemských sněmích, přijetí do stavu nižší šlechty neboli do stavu rytířského. Podmínkou přijetí nového člena bylo poctivé manželské lože uchazeče, bezúhonnost dvou předcházejících pokolení a osobní svoboda, t. j. vymanění z poddanství vrchnosti.

Rodiny nižší šlechty vstupovaly do svazku příbuzenstva s rodinami měšťanskými nerady, leda že by tím nabyly majetku nebo se dalo očekávat, že měšťanská rodina nabude brzy erbu a přídomku.

Zmíněný dějepisec praví, že také z á m o ž n á r o d i n a Š u b í ř ů zatoužila v 16. století po nějakém erbu, avšak bezúspěšně. Marně prý Jan Šubíř pojal za manželku „urozenou pannu“ Kristinu a Michal Šubíř „urozenou pannu“ Zuzanu, dceru urozeného pána Jana Jelínka z Koldína.

Čeho nedosáhla česká větev Šubířů, podařilo se, jak dále vyličním, členům moravské větve této rodiny, bratřím V á c l a v u a J i n d ř i c h u Š u b í ř ů m z C h o b y n ě, a to v roce 1612. Nejen to, pozdější členové moravské větve Šubířů byli povýšeni dokonce do stavu p a n s k é h o neboli vyšší šlechty.

Pozdější potomky české větve rodiny Šubířů ze 17. a 18. století zachycují nám již nejstarší náchodské farní matriky. Tyto záznamy vedou nás postupně až k žijícímu dosud pokolení a prozradily nám, že poslední Šubíři snad ještě někde žijí. Co nemohly říci badatelé matriční záznamy, doplnil svými vzpomínkami mat-

rikářův staříčský pomocník, diurnista, který si vzpomněl, že před padesáti lety chodil do školy s jistým Šubířem, od té doby však že o jeho osudu nic neví.

Další slovo měly při hledání záznamy na městském úřadě, které vyrazily, že ještě žijí dva bratři Šubířové: Antonín Šubíř v Kardašově Řečici u Jindřichova Hradce a Josef Šubíř v Blatově u Klánovic.

Také farní matrika v nedaleké Polici nad Metují prozrazuje, že tam žili Šubířové.

Nalézáme tam jméno Jiříka Šubíře (Schubyře) v Polici n. M. v domě čís. 41, narozeného někdy v letech 1760, a jeho dceru Teklu Šubířovou, nar. kolem roku 1790 a provdanou za uměl. tkalce Václava Pohla. Mimo to je v roce 1847 zapsán Jan Šubíř, tělesný myslivec u hraběte Schlicka, jako kmotr Jana Christiána Matiny.

Tekla Šubířová vřadila se totiž sňatkem své dcery Františky s Christianem Matinou do rodiny Matinů Maršovských a jest se strany otce prababičkou literáta MUDra Vinc. J. Matiny.

Nuže, vraťme se k matrikám a nahlédneme do nich, co nám praví o Šubířích. Nalézáme v nich stařešinu Jana Šubíře, neznámého data narození, pravděpodobně však kolem r. 1650 a jeho manželku Barboru. Jsou uvedeni jako rodiče Martina Šubíře, narozeného 7. 11. 1686.

Tento pak s manželkou Dorotou měl syna Jana Šubíře, nar. 31. 5. 1733. Ten dal rodině syna Jana Šubíře, nar. 17. 2. 1769, jenž vstoupil v manželství s Barborou Slavíkovou z Josefova.

Z tohoto manželství vzešel syn Jan Šubíř, nar. 20. 4. 1794, jenž se oženil s Antonií, roz. Čejpovou, dcerou mlynáře ze Slaného v Kladsku.

Tento potomek žil již na rozhraní mezi věkem, patřícím historii a současnou dobou, do níž sahá paměť žijících osob. O něm nám již vypravují jeho vnukové Antonín a Josef Šubířové.

Byl zámožným náchodským občanem, vyučen řezníkem a uzenářem, zabýval se velkoobchodem. Měl šest dětí, jejichž jména dále uvádíme:

Jan Šubíř, profesor. Odstěhoval se záhy do Bulharska, kde se na trvalo usadil. Jeho další osud není příbuzenstvu znám. Do Čech se vrátila po čase jeho dcera, provdaná za prof. ing. Pecha z Prahy.

Vincenc Šubíř, řezník a uzenář v Náchodě. Po kratším pobytu v Náchodě se odstěhoval do Chorvatska, kde prý byl manželčin bratr úředníkem finanční správy. V Chorvatsku měl hospodář-

ství. Ke konci života dlel v Záhřebu, kde jest pohřben. Zanechal po sobě dvě děti: Vincence Šubíře a Pavlu Šubířovou. Vincenc Šubíř, vystudovav reálku v Náchodě, vrátil se do Chorvatska, kde se stal kapelníkem a ředitelem kůru v Sisaku, později v Mostaru a Sarajevě. Zemřel kolem roku 1899 bez potomků. — Pavla Šubířová žila se svým manželem rovněž v Záhřebu, kde měli restauraci a kavárnu. Zemřela tam kolem roku 1916 bez dětí.

Antonín Šubíř, řezník v Náchodě. Zemřel jako voják v pohnutém roce 1848.

Filip a Františka Šubířovi.

Filip byl řezníkem a zároveň rolníkem v Náchodě. Za svobodna vedl se sestrou Františkou hostinec a řeznictví v Náchodě, odkudž se odstěhoval na statek do Žďárku u Hronova. Z jeho šesti dětí nezůstal nikdo na živu do dospělosti. Františka zemřela jako svobodná ve věku 64 let. Je pohřbena v Hronově.

Josef Šubíř, naroz. v r. 1837 byl nejmladším synem Jana Šubíře. Za mladých let býval stárkem ve mlýně a později mlynářem v Náchodě. Měl dva syny: Antonína a Josefa, s nimiž se setkáváme jako s posledními nám známými žijícími Šubíři.

Antonín Šubíř, nar. 23. 10. 1879 v Náchodě. Absolvovav mistrovskou školu strojnickou, byl zaměstnán v několika podnicích jako montér, mezi jiným ve Vídni a v Prostějově. Za manželku má Marii roz. Křenkovou z Kardašovy Řečice. Je velmi dovedným a podnikavým odborníkem a v Kardašově Řečici vážným občanem, známým svou rozšafností. V r. 1933 si tamtéž zřídil samostatnou strojírnou, kterou doposud úspěšně vede.

O svých předcích šlechtických i nešlechtických četl a slyšel dosti mnoho. Je na ně hrd a projevuje velký zájem o poznání všech činů, jimiž se Šubířové zapsali do dějin českých zemí.

Jeho syn Karel Šubíř zemřel v útlém věku. Štěstí neměl ani se svou nadanou dcerou Zdeňkou, která zemřela ve věku 30 let.

Zdeňka Šubířová.

Narodila se 26. 12. 1908 ve Vídni. Vystudovala obchodní akademii v Prostějově a vysokou obchodní školu v Praze. Výborný školní prospěch jí umožnil po skončení studií stipendijní studijní cestu do Anglie. Dosáhla titulu komerční inženýrky. Po návratu z cest byla učitelkou řeči v Ústavu pro vyšší dívčí povolání v Mariánských Lázních a později správkyní tohoto ústavu, vedeného Ústřední Maticí školskou. Provádala se za bankovního úředníka Alfreda Landu z Uherského Hradiště. K velkému zármutku

rodičů zemřela však náhle na následky anginy dne 14. 9. 1938 v pražském sanatoriu. Pohřbena je v Kardašově Řečici.

Za svého života se pokoušela vypátrati rodokmen svých předků Šubířů, o jejichž významu dobře věděla. Na svůj rod byla hrda a proto se stále podpisovala Šubířová-Landová.

Ve Zdeňce Šubířové odešla předčasně nejen radost jejich rodičů, nýbrž i dobrá vlastenka a nejmladší potomek českých Šubířů.

Josef Šubíř, nar. 9. 10. 1881 v Náchodě.

Vyučil se soustružnictví kovů. Pracoval v Chorvatsku, ve Vídni a naposled jako specialista v lokomotivce Českomor. Kolben v Praze. Tam utrpěl při automobilové nehodě úraz.

Žije nyní v Blatově u Klánovic nedaleko Prahy se svou manželkou Terezií. Odevzdán osudu žije zde Šubíř sice ve skrovných poměrech, ale spokojeně a klidně. Má menší obchod. Pro svou sympatickou povahu je okolními občany hodně navštěvován a velmi oblíben. O svých předcích slyšel již od svého bratra hodně vyprávěti. Nyní, když se dověděl o nich od autora těchto řádků tolik podrobností a zajímavostí, rmoutí ho skutečnost, že jeho rodina nezanechává potomků a on s bratrem Antonínem že jsou posledními známými Šubíři.

Rodina Šubířů je tedy před vymřením po meči.

**Přehled příslušníků české větve rodu Šubířů,
o nichž jsou zachovány zmínky v archivu města Náchoda.**

Matěj Šubíř z Chobieně,
svobodník na manském statku
ve Vysoké Srbské u Hronova,
žil v 15. stol.

Jan Šubíř, syn Matěje Š.,
svobodník ve Vys. Srbské,
manželka »uroz. paní Kristina«,
zemřel 1529.

Jiřík Šubíř,
měšťan v Náchodě,
žil v 16. stol.

Michal Šubíř,
žil v 16. stol.,
manželka Zuzana, dcera uroz.
pána Jana Jelínka z Koldína.

Vilém Šubíř,
konšel a purkmistr Náchoda,
žil v 2. pol. 16. stol.

Oldřich Šubíř,
ve službách náhodského
hrad. pána Václava Smiřického
ze Smiřic,
žil ve 2. pol. 16. stol.

Jan Šubíř, syn Oldřicha Š.,
kuchmistr Václava Smiřického
ze Smiřic,
žil na sklonku 16. a poč. 17. stol.

Václav Šubíř, syn Jana Š.

Matěj Šubíř,
zámož. měšťan Náchoda,
žil v 1. pol. 17. stol.

Dorota Šubířová,
šenkýřka v Náchodě,
žila poč. 17. stol.

Svobodník Šubíř z Vys. Srbské,
žil v 17. stol.

MORAVSKÁ VĚTEV ŠUBÍŘŮ.

První zmínku o rodině Šubířů z Chobyně na Moravě nalézáme v 16. století, tedy asi sto let po tom, kdy se objevil první Šubíř v Čechách na Náchodsku.

Matěje Šubíře, známého nám z roku 1494, dlužno považovati za praotce obou větví: české i moravské. Nasvědčuje tomu, pokud jde o Šubíře, žijící na Náchodsku, rodová souvislost. Moravská větev má pak s Matějem Šubířem stejný přídomek „z Chobyně“.

V zachovaných a dostupných historických pramenech nacházíme o členech moravské větve Šubířů stručné i obsírnější zmínky, které nám dávají přibližně asi tento obraz:

Jindřich Šubíř z Chobyně.

Tento člen rodiny Šubířů je prvním, s nímž se setkáváme na území Moravy. Byl usazen v roce 1585 v Plumlůvkách a v roce 1591 na svobodném mlýně ve Svitávce. Za manželku měl Annu Kozovnu z Hradiště. (PB 29572, 3081 a PO 32366.)

Příbuzný jeho manželky Bernard Koza z Hradiště byl v r. 1617 úředníkem olomoucké kapituly. Uvádím tuto okolnost proto, že u této kapitoly byl zaměstnán jako úředník také příbuzný Šubířův — patrně jeho bratr — Karel Šubíř, o němž bude zmínka dále. (Prasek: Tovačovská kniha XVI.)

Jindřich Šubíř patřil patrně do stavu vladyků a měl tudíž právo užívati přídomku. Zemřel kolem roku 1609, zanechav po sobě sirotky. Jména jejich však nejsou známa. Není totožný s rytířem Jindřichem Šubířem uvedeným v další stati. (Codex Doubravicianus II, fol. 13, v zem. archivu v Brně.)

Rytíř Vilém (též Vilím nebo Velím) Šubíř z Chobyně.

Podle dějepisce Wolného byl hradním hejtmanem v Rájci u Boskovic. Tato hodnost znamenala, že byl velitelem zámecké (hradní) posádky a zároveň panským úředníkem.

Narodil se kolem roku 1524 a zemřel ve věku 87 let dne 3. 1. 1611 v Rájci. (Kopiár Žalkovského 182.)

Na jeho hrobě v rájeckém kostele dal jeho syn Václav vybudovati oltář. Na oltářním obraze upomíná na něho nápis, o němž se zmíníme později. Z tohoto nápisu se dovídáme, že byl titulován jako rytíř, ačkoliv o jeho přijetí do stavu šlechtického nenacházíme jinak žádných záznamů.

Zanechal po sobě dva syny: Václava a Jindřicha.

(Pokračování příště.)

SOUPIS HLAVNÍCH PAMĚTÍ O STAROČESKÉM RODU FREMUTŮ

Fremut je původně jméno osobní (t. j. v dnešním významu slova jméno křestní) a pokud dosud je vůbec známo, uvádí se poprvé v latinském listě ze dne 14. prosince r. 1321 latinským opisem „Fremundus“.

Tak byl zapsán mezi jinými svědky českých pánů Plichty, Jaroslava a Habarta, bratři Žirotínů, znaku orlice, dávný předek Fremutů, snad první z těch, který jméno Fremut (Fremundus) přijal. List potvrzuje věnování, dříve již učiněná a dále rozšířená v prospěch kláštera blahoslavené Anežky Přemyslovny v Týnci Panenském, jehož zakladateli byli Žirotínové. Byl-li vzpomenuť Fremut v nějakém rodovém vztahu k českým Žirotínům, dalo by se prozatím vyvozovati hlavně z odezvy znakové a z blízkosti sídel. Fremutové měli ve štítě poloviční orlici (a v druhé polovině štítu poloutrojčáří), podobně jako značná část rodin, seskupovaných pod názvem Sulislaviců, pocházejících snad z větve báječných Vlastislaviců, o nichž vzletně vypravuje Dalimilova kronika. Pro krevní příslušenství rodů s Žirotíny spřízněných je také příznačnou okolností, že původní sídla takových rodů byla vzájemně v blízkosti a také jiná jejich sídla přecházela u nich střídavě do vlastnictví. Na příklad v letech 1386 až 1393 držel Valkoun z Adlaru Viteň a část Strážova na Klatovsku. Valkounové byli starožitným českým rodem, téhož znaku a téže krve jako Žirotínové. Ale již r. 1400 držel Viteň a část Strážova Jan neboli Ješek Fremut z Krásného Dvora, kterého bude ještě vzpomenuť. Podobně Krásný Dvůr na Podbořansku, po němž Fremutové měli svůj původní přídomek a který byl prvním jejich sídlem, vystřídal později rovněž držitele znakovou odezvou příbuzné (z rodiny pánů z Kolovrat). Nebo r. 1574 Jiřík Žďárský z Žďáru, též znaku orlice, odkoupil díl Buškovice od Bedřicha Fremuta z Krásného Dvora. Ale již r. 1579 držel tuto část zase Vilém Pětipeský z Krásného Dvora. Podobné majetkové přesuny v rodinách, užívajících shodných znaků nebo znaků odezvových, podporují znova a nezadržitelně hypotézu, snad poprvé vyslovenou již Martinem Kolářem a připomenutou v jeho článku o rozrodu Drslaviců, uveřejněném v Památkách archeologických a místopisných, dílu VIII. na str. 81—94, spočívající na pokrevním vztahu rodovém. Bylo-li poloutrojčí původním znakem přemyslovským (jak se domnívá Zde-

něk Kalista) a lze-li znakové odezvy aplikovati na různá postavení pruhů ve štítě i na jejich různý počet (jak dovozuje Martin Kolář), pak znamenitá členitost Drslaviců, prý potomků někdejších náčelníků slovanského kmene *Luticů*, kdysi kolonizujících kraj kolem Plzně daleko všemi směry, vysvětlovala by rodovou sounáležitost a společný původ mnohých staročeských rodin. V daném případě též Fremutů, Pětipeských a Ůňovských z Krásného Dvora, Fremutů a Mírkovských z Stropčic, Fremutů z Železné a všech jejich potomků toho jména, ať již ho užívají v tvaru původním nebo v tvaru pravopisně pozměněném úřední němčinou písařů v listinách veřejných nebo v době pozdější při zápisech do farních matrik.

Předkové zmíněného již Fremuta z r. 1321 psali se od roku 1295 „z Krásného Dvora“ (de Pulchra curia, de Schonenhof) a pocházeli ze starého českého rodu pánů z Trnovan, kteří v XIII. století vládli v kraji žateckém. Praotcem jejich, dosud nejvzdáleněji zjištěným, byl Sulislav z Trnovan, kterého prameny ponejprv jmenují roku 1230. Od něho sledovali genealogickou členitost již vědecky první naši kritičtí a oficielní badatelé (Palacký, Sedláček a j.). O pokračujících, bohatých odnožích rodových jsou zachovány paměti listinné, pečeti i jiné, heraldicky hodnotné památky, které doplňují právní, historický, místopisný a sociologický výzkum české vlastivědy, možno říci, že po dobu sedmi století, protože Fremutové dosud žijí a mnozí z nich snad historii svého rodu ani netuší.

Původní osobní jméno Fremut stalo se již ve XIV. století známým staročeským příjmením (viz Sborník filologický, svazek VII., str. 44) dochovaným až na naše časy ve tvaru pravopisně nepozměněném tak, jak staří nositelé toho jména se vždy popisovali. Žel, tato původnost jmenná je u mnohých potomků toho rodu porušena menšími i většími pravopisnými zkomoleninami. Tak se vyskytují kromě správného tvaru Fremut ještě tvary: Fremuth, Freimuth, Fremunt, Freimunt, Freimund nebo i jiné, zdánlivě připomínající německý původ, což pak svádí k mylným předpokladům. Vysvětlovati vznik jmen a příjmení, hlavně u rodů staročeských, není úkolem tohoto pojednání. Otázka ta byla již několikrát zodpověděna odbornými badateli a dokumentárně zhodnocena. Zde budiž jen připomenuto, že většinou známé panské rody, o jejichž českém původu není přece pochybností, psali se na př.: z Rožmberka, z Švamberka, z Landštejna, z Gutenštejna, z Talenberka a pod., přizpůsobující se tehdejšímu mravu a zvyklostem, hlavně u dvora pražského. Právě tu je dokladem národního uvědomění mnohých staročeských rodin vládyckých,

že ony se po většině nebo na trvalo takovým mravům nepřizpůsobovaly, nejspíše z příčin sociálních, které postupem doby nabývaly významu státního. Pokud se Fremutové vlastnoručně podepisovali, užívali přídomek ve znění českém, t. j. „z Krásného Dvoru“, „z Stropčic“ a p. Tak je také uvádějí všechny paměti, pokud citují z původních listin. Svědčí to o jejich českém smýšlení a uvádí-li se přece některý příslušník toho rodu v Čechách označením „von Schönhof“ nebo „von Tropschitz“, pak je třeba hodnotiti autentičnost pramene. Takové označení vyskytne se obyčejně u německého autora, v různých nekritických překladech a nebo ze snahy svéstí bádání na falešnou stopu o původu rodu. Zjištění předkové prvního Fremuta takového jména ještě neužívali a proto se jím ani nepodepisovali. Bylo-li jméno Fremut poprvé přijato ve smyslu přezdívký z německého „Freimut“ (Freimütigkeit) lze sotva prokazovati důkazněji než názor, že povstalo z latinského „fremō“, opisovaného v básnické formě i různými tvary (na př.: „haec fremunt plebes“ — Livius). Latina počátkem XIV. století stále ještě sloužila potřebám veřejným, vyučovalo se v ní a psalo se jí. Mohla tudíž stejně ovlivniti osobní názvy jako němčina, která ovlivnila především názvy míst a odtud názvy osob, při čemž jména latinská podléhala zčešťování podobně jako jména německá.

Fremutové z Krásného Dvora v zachovaných pamětech od XIV. století již často se vyskytují (na př. v rukopisech kláštera plasského a j.). Odnože jejich rodu užívaly i jiná jména, jak novější bádání to potvrzují. Takovou odnož vytvořili koncem XV. a začátkem XVI. století Pětipeští z Krásného Dvora a Úňovští z Krásného Dvora. Tato příjmení nevznikla z jmen osobních, nýbrž od místních názvů vsí Pětipes a Úňovic (Únějovic), jejichž části náležely zmíněným odnožím mateřského rodu „z Krásného Dvora“. K tomu zde sluší připomenouti, že Pětipeští z Chyše a Egerberka byli jiného rodu, původem na rodu z Krásného Dvora snad nezávislí (ač dle znakové odezvy a sídla to nelze tvrdit zcela). Proto jen nekritickým pojetím shody příjmení Pětipeských povstala ve Svátkových Obrazech z kulturních dějin českých (v díle II. na str. 167) záměna osoby Václava Pětipeského z Krásného Dvora za osobu Václava Pětipeského z Chyše. Václav Pětipeský z Krásného Dvora, nabyv zkušenosti válečné jako hejtmán v polských taženích, byl r. 1541 zvolen za polního hejtmána vojenské moci Pražanů a měst královských za hotovosti veřejné proti Turkům. Jako aktivní účastník prvního odboje českých stavů proti Habsburkům za hájení práv a svobod zemských byl jat a před smutně památným t. zv.

krvavým sněmem byl ještě s třemi provinilci na hradčanském náměstí dne 22. srpna 1547 popraven. Jeho tělo bylo pak pochováno na hřbitově u sv. Apolináře v Praze. (Viz: Karel Tieftrunk: „Odpor stavův proti cís. Ferdinandovi I. l. P. 1547“ jakož i heslo: „Fremut z Krásného Dvora“ v Ottově Naučném slovníku.)

Již počátkem XV. století Fremutové z Krásného Dvora zakupovali se a přesídlovali z kraje žateckého na Klatovsko, což nebylo ojedinělým zjevem u tehdejších starobyklých českých rodin, v oblasti severních a severozápadních Čech usedlých, které v postupujícím poněmčování těch oblastí svoje sídla posunovaly do kraje plzeňského a prácheňského. Z Fremutů uvádí se na Klatovsku ponejprv vzpomenutý již Jan neboli Ješek Fremut z Krásného Dvora v r. 1400, kdy tam držel část městečka Strážova, máje při kostele strážovském hlas podací, pak vsí Viteň, Krotějov, Brtí, Javoří a Boztěšice, kromě Očeděl a Bohumilic (Desky dvorské XIV. fol. 155 — 157., Libri confirmat., Berna str. 14. rol. tab. I. 507, 81., Hradý a zámky díl IX. str. 150.)

Sociální vymoženosti své doby byly v dějinách vždy pozemkové reformy. V rukopise chovaném v archivu českého musea, připomíná Jan Fremut z Krásného Dvora svým listem ze dne 9. dubna 1507 pozemkového reformátora, neboť svým poddaným ve vsi Hlubanech odevzdal za určitý úrok podle práva purkrechtního svoje dědiny. Darování to potvrdil též jeho bratr. (Viz: „Archiv Český“, díl XXIX. str. 25 — 27.) Oba bratři vyprosili městečku Buškovcům dne 7. února 1535 na cís. Ferdinandovi majestát na trhy. Konečně Jan Fremut se ještě r. 1535 připomíná mezi poručníky po Arnoštovi Řepovi z Neveklova.

Starodávného přídomku „z Krásného Dvora“ užívali Fremutové až do války třicetileté. Po ní již sotva nalezneme mužského potomka, který by takového přídomku užíval. Ten Bílá hora smetla do temnoty zapomenutí a zůstal jen historickou památkou. Nositelé jeho z části snad vymřeli, snad jiní se ocitli v chudobě a přestali ho užívat, jiní však přijali i nový přídomek a dnes těžko můžeme říci, z jakých to bylo příčin. Buď jak buď, Fremutové v té době již se nevzdali svého pevně ustáleného příjmení, ať už je osud postavil do jiného kraje nebo do jiného společenského prostředí. Proto už po Bílé hoře jsou znamenáni někteří první „nesvobodní“ Fremutové již ve stavu „poddaných“, zejména pak na Klatovsku a v jeho okolí.

Příkladné svědectví změny přídomku nacházíme u Václava Fremuta z Železné, jehož podpisy i pečeti jsou zachovány v českých listech rodinného archivu hrabat Fünfkirchenů. V nich

svědčí Václav Fremut (Freimut) z Železné, naposledy v listě ze dne 25. května 1620. Jeho přídomek „z Železné“ byl mu dán diplomem ze dne 3. března 1575. Opis toho diplomu je v archivu země České ve sbírce Doerrově, která je pověstná mnohými nepřesnostmi, také slovními, což vyniká i v našem případě nešťastně zkomoleným jménem „Václav Freysmuth“. Ač jde zcela nepochybně o téhož Fremuta, kterého také i Bílek připomíná ve svých Dějinách konfiskací, kde ho uvádí přídomekem „z Tropic a ze Železné“, nebude pravdě vzdálena domněnka, že takový přídomek z důvodu nám dosud neznámého, byl udělen některému potomku kdysi Fremuta z Krásného Dvora. Železná je také v kraji žateckém, původní to kolébce Fremutů a když jméno Fremut v té době již pozbylo významu jména osobního (křestního), přece se nestalo běžným příjmením. Právě naopak bylo jménem speciálně a výhradně náležejícím jedinému rodu, byť již značně rozvětvenému. Podaří-li se v dalším badání nalézt materiál, z něhož bude možno přesněji objasnit příčiny změn přídomeků, vysvětlí se mnohé, dosud nevyložené sociologické vztahy staročeských rodů a s tím spojené změny v užívání znaků i z toho vyplývajících práv a povinností. Není jisté náhodou, že právě za vzpomenuť Václava Fremuta z Železné zavázal se při traktační komisi r. 1629 Sezima Fremut z Stropčic (z Tropic) zaplatiti pokutu za jeho provinění, že r. 1620 přistoupil ke konfederaci stavů odbojných (viz Bílkovy Dějiny konfiskací). Roku 1629 Václav Fremut z Železné asi již nežil a z důvodu těsného, rodově příbuzného vztahu, taková povinnost spadla na Sezimu Fremuta z Stropčic.

Bylo již připomenuto, že Fremutové z Krásného Dvora zakupovali se od počátku XV. století na Klatovsku. Tam pokračoval jejich rozrod pod jménem Fremutů z Stropčic. Přídomek „z Stropčic“ je tam sice znám již ve století XIV, nikoliv však ve spojení s rodinným jménem Fremutů. Prvního Fremuta s takovým přídomekem zaznamenává zápis ze sněmu benešovského v r. 1474 ve sporu s panem Dobrohostem z Ronšperka o ves Hajhřany. Je to asi týž Fremut, který v letech 1475 — 1476 je připomínán jako hejtman na Křivokláte, v letech 1483 a později jako vlastník domu v Plzni, v letech 1487 — 1488 uváděný na Lažanech u Přeštic, v kteréž době byl též ručitelem půjčky města Domažlic městu Plzni. Posléze zápis ze dne 14. května 1493 jmenuje ho v soudě zemském, tam zasedajícího za vладыky. V některých pamětech vzpomínán je též jeho bratr Brikcius. Jejich otec nemohl býti jiného příjmení než Fremut, s přídomekem „z Stropčic“, ač-li ne „z Krásného Dvora“, užíval-li přídomek

ku vůbec. Mohl pocházeti jen z rodu Fremutů a protože původně jiného rodu toho jména nebylo, než Fremutů z Krásného Dvora, jeví se Fremutové z Stropčic jako potomci, pokračující v rozrodu Fremutů z Krásného Dvora, jichž některý člen (snad otec, nejvýše děd Fremuta, vzpomenutého ze sněmu benešovského), z důvodů nám dosud neobjasněných, přijal přídomek „z Stropčic“ i znak takového přídomku. Patrně rod z Krásného Dvora byl v příbuzenském vztahu k rodu z Stropčic a paměť toho ve století XV. byla ještě živá a na svobodném rozhodnutí starožitných rodů záviselo přijetí přídomku. Znaková odezva poloutrojců (tří břevn pokosem) ve štítě rodu z Krásného Dvora projevuje se v kůlu (kolmém břevnu) na štítě rodu z Stropčic, jak naznačil již vzpomenutý genealog Martin Kolář za zjev uvážení hodný.

Aby v XV. století některému členu v rodu z Stropčic — když bychom i připustili, že rod ten nebyl v žádném pokrevním nebo příbuzenském vztahu k rodu z Krásného Dvora — bylo přiřčeno jméno Fremut bez jakéhokoliv poměru k rodu z Krásného Dvora docela náhodně a právě jen výrazem jména osobního (křestního), nelze pokládat za uspokojivé vysvětlení. V té době nebyli Fremutové z Krásného Dvora v Čechách rodem neznámým, ba právě ne v Plzeňsku a na Klatovsku, jiných Fremutů vůbec nebylo a u jiných rodin osobní jméno Fremut nikde se v pamětech nezachovalo. Proto není možno Fremuty z Stropčic pokládati za rod svým původem zcela nezávislý na Fremutech z Krásného Dvora.

Osudy všech dalších, v rozrodu pokračujících Fremutů z Stropčic, dají se již v celku i jednotlivě sledovati ze zachovaných památek listinných a jiných. Není však účelem tohoto pojednání výčet všech velmi členitých větví toho rodu, ani podání všech rodokmenů, vývodů nebo rozrodů, nýbrž vytýčení hlavních pamětí jejich se zřetelem na národní, dějinné, místní a sociální poslání především starožitných, dnes namnoze již zapomenutých českých rodů vůbec, a aby byla oživena láska k pěstování rodinných tradic, nikoliv pro vzkríšení či obnovu výsad, nýbrž pro lepší a pravdivější poznání minulosti našich otců, kteří nám zachovali nejen vědomí českého původu, ale — a to je nejdůležitější — vědomí státotvorného postavení národa, bez něhož zůstali bychom třtinou na půdě národů s vlastním státním zřízením.

Potomci Jana Fremuta z Stropčic prožívali dějiny XVI. a z části i XVII. věku v oblasti Klatovska na drobných statcích zemanských na Letinách, na Běhařově, na Veselí, na Starém Újezdci, na Pteníně, na Borovech, na Malinci, na Lipni, na Vol-

dříchově u Písku, na Těšetinách, na Lahomě, na Bernarticích i jinde. Nebyla to údobí vnitřního klidu, ale stále se střídajících fási nepokojů náboženských a politických, v nichž narůstaly hospodářské nesnáze a vystupovaly zájmy osobní nad zájem národa. Vzájemnými závazky rodinnými se pokoušeli mnozí příslušníci starých rodů o hospodářskou konsolidaci, leč úspěchy tím směrem daly se jen výjimkou. Tak ani Fremutové nedocílili manželskými sňatky, jimiž vstoupili v příbuzenství s mnohými staročeskými rody (s Pernštejnáry z Pernštejna, s Černíny z Chudenic, s Měsíčky z Vyškova, s Jeníčky z Újezda, s Kyšperskými z Vřesovic, s Lipovskými z Lipovic, s Kalenickými z Kalenic, s Obyteckými z Obytec, s Dlouhoveskými z Dlouhé Vsi a j.) vydatnějšího posílení a neubránili se připravované sociální krizi, která katastrofou bělohorskou definitivně odstranila někdejší politický význam svobodných práv zemských, hájený a představaný domácími rody. Jejich potomci již v druhé polovině XVII. století vyrůstali na poddaných gruntech a ve stavu selském nebo v městském pozvolna se asimilovali a často za obětí sociálně nejtragičtějších je nacházíme v nejnižším námezdním poměru jako čeledíny, pacholky i žebráky již v druhé či třetí generaci po vydání Obnoveného zřízení zemského z r. 1627. Podobný osud postihl i potomky oněch Fremutů, kteří v době pobělohorské na Klatovsku setrvali a úplné chudobě propadli. Jen u některých zůstalo snad vědomí jejich původu uchováno, rozrodili se po kraji v oblastech českého živlu, jiní podlehlí tlaku germanisačního rozpětí a snad žijí dodnes v přesvědčení, že i jejich předkové byli německé národnosti již rodem. Z Klatovska nastoupili někteří Fremutové svoji životní pouť i do jiných českých krajů (ve Mšeně na Mělnicku připomíná se r. 1641 Mikuláš Jindřich Fremut z Stropčic a ještě pak r. 1655 v Praze), jakož i do cizích zemí. Proto nebude chybným názor, že všichni toho jména (byť i zkomoleného), svými předky náležejí do Čech, kde prvé soustředění jejich praotců projeví se nejpravděpodobněji asi v XVII. století právě na Klatovsku.

Důkazem toho je jedna rodová linie, kterou se podařilo usilovným badáním sledovati a jejíž všichni členové se psali a až dodnes se stále píší původním jménem: Fremut.

Jak svědčí akta konfiskační, měli i Fremutové z Stropčic účast na povstání proti císaři Ferdinandovi II. Pro svá provinění zodpovídali se již zmínění Václav Fremut z Stropčic a z Železné, Sezima Fremut z Stropčic a pak Jan Beneš Fremut z Stropčic, jehož majetkové poměry v letech povstání a nějakou dobu po něm zatím neznáme. Z jeho svědectví, které

dne 7. dubna 1656 vydal svojí neteři Julianě Kunhutě provdané Dlouhoveské a rozené Fremutové z Stropčic, lze však usuzovati, že i jeho majetek, snad již na počátku povstání byl stižen podobným osudem, jako jiné, císařským vojskem v r. 1618 obsazené a vzaté majetky na Prácheňsku, Plzeňsku a Bechyňsku, které propadly bez náhrady a bez zvláštního konfiskačního řízení. Svědectví Jana Beneše Fremuta zmiňuje se o statku Lehomě, vzatém manželce jeho zemřelého již bratra Brikiho, paní Krystýně rozené Obytecké, která byla matkou zmíněné již jeho neteře, Juliany Kunhuty Dlouhoveské, již zároveň ověřuje pravdivost jistých finančních závazků, vyplývajících z půjčeky kdysi poskytnuté její babičkou panu Janu Fremutovi z Vrtby, kterou jeho syn, Jan Sezima z Vrtby, r. 1624 do stavu hraběcího povýšený, paní Dlouhoveské vyrovnal. Tato Juliana Kunhuta Dlouhoveská, rozená Fremutová, byla matkou J a n a H y n k a D l o u h o v e s k é h o z Dlouhé Vsi, probošta kapitoly svatovítské a pozdějšího světicího biskupa pražského, církevního spisovatele, horlivého vlastence a ctitele starých rodů českých. Proto probošt Dlouhoveský ve své závěti zřídil pro příslušníky svého rodu majetkové svěření (fideikomis) s podmínkou, že nikdy nepřijmou povýšení do stavu panského, ale setrvají ve starobylém stavu rytířském, aby tím manifestoval proti porušování starých výsad království Českého. Stejně tak manifestoval v chrámu sv. Apolináře na Novém městě Pražském, jedinou tam dosud zachovanou náhrobní deskou se znaky Dlouhoveských z Dlouhé Vsi a Fremutů z Stropčic a jejím latinským nápisem, připomínajícím věkům budoucím starobylost a český původ obou rodů. Desku dal tam zasaditi na památku svojí matky, když r. 1671 zemřela.

Jan Beneš Fremut, přikázaný konfiskační komisí, dne 4. listopadu r. 1623 však osvobozený, přijav u vědomí svého provinění v českém povstání závazek složití 3000 zlatých v prospěch alumnatu kláštera sv. Jakuba v Starém městě Pražském, opustil kraj klatovský a uchýlil se v době pobělohorské na zpustlý, sice ještě „deskový“ statek v Hořejší Radíči v kraji vltavském. Jeho osvobození před konfiskační komisí vyplývalo asi z důsledků postižení jeho nemovitého majetku, pravděpodobně již v r. 1618 císařským vojskem zabaveného a protože komise nezjistila za jeho osobou dalšího konfiskačního objektu, podobně jako tomu bylo i u jiných osob z toho kraje konfiskační komisí přikázaných a proto pak osvobozených. Pokuta, kterou se musel zavázati za udělený mu „pardon“, byla v porovnání s pokutami v takových případech znamenány, velmi značná a nejspíše

přivodila jeho budoucímu životu hospodářské a sociální omezení většího rozsahu. Druhá část Hořejší Radíče, kterou drživali Šiškové z Jamolice, byla připojena r. 1659 k statku mitrovickému, k němuž dne 1. dubna 1676 náležela již také Hořejší Radíč Jana Beneše Fremuta. Ani on se nemohl ve svém postavení ubránití rozpinavosti tvořících se panských dominií, neboť již r. 1665 koupil svobodnický dvůr Pohoří pod Jistebnicí, kde dne 7. června 1672 zemřel ve věku 87 let. Jeho syn Václav, ve službách Talmberků pro svoji osobu zůstal uchráněn sociálních depresí současné doby a nezanechal mužských potomků. Druhý syn Jana Beneše. Adam Fremut z Stropčic, koupil dne 18. října 1686 svobodný dvůr na samotě pod Maršovickými (pol. okres Benešov u Prahy), po něm Fremutov zvaný, kterýž název nynější osady Podmaršovic, zachoval se až na naše časy a do r. 1939 platil i jako úřední místopisný název (viz Místopisný slovník z r. 1929 str. 139, Statistický lexikon obcí z r. 1924 str. 50, Dopravní místopisný lexikon z r. 1928 str. 159, Müllerova mapa král. Českého z r. 1720). Teprve za německé okupace v letech 1939 — 1945 nebyla přiznána názvu „Fremutov“ povaha úředního označení (viz „Amtliches Deutsches Ortsbuch für das Protektorat Böhmen und Mähren“ z r. 1940), čímž záměrně bylo sledováno vymýcení místopisného pojmenování, připomínajícího paměť starého českého rodu. Ostatně celému tamějšímu kraji hrozilo nebezpečí plného hospodářského zániku, když tam počalo v r. 1943 vyklizování toho území a vystěhovávání domáchoho obyvatelstva pro potřeby německých vojenských SS oddílů na t. zv. cvičební pole.

Na Fremutově neunikli Fremutové osudu, připravovanému již dříve pobělohorským společenským zřízením všem starým a věrným českým rodům. Zachránili však svým potomkům tradici Fremutů, vědomí někdejších svobodných práv jejich předků i když posléze byli nuceni opustit „svobodnou“ půdu, na níž bylo jim snášení více příkoří a útlaku vrchnostenského patrimoniala, než poddanému sedláku na půdě rustikální.

Po Adamovi Fremutovi z Stropčic, podle přídomku z rodu Fremutů ještě posledního příslušníku českého stavu rytířského, podle povolání a majetku však již pouhému sedláku na zpustlém dvoře, hospodařil na Fremutově pod Maršovickými Florian Vojtěch Fremut. Ten, z příčin nám dosud neznámých, byl přijat dne 11. února 1695 do stavu svobodníků, ale z Fremutů ještě naposled užíval ve své pečeti jejich starobylého znaku, heraldickou figurou nepozměněného, jak dosud je zachován v některých úředních aktech s jeho vlastním podpisem.

Florianovi Vojtěchovi Fremutovi a jeho rodině bylo snášeti mnohá příkoří, způsobená ztenčením jeho svobodné živnosti, od níž byly tloskovskou vrchností svedeny části půdy i s chalupou, kterou vrchnost osadila svým poddaným. Svědectvím toho jest přiznání, zachované v tereziánském katastru, pak stížnosti Fremuta, zachované ve spisech bývalé finanční prokuratury. Nejvýš krutě zatěžovala Fremutov kontribuce, vyměřovaná stále z původního rozsahu živnosti a bez zřetele na neprávem odloučenou půdu. Všechny protesty zůstávaly marnými a proto jeví se postup tloskovské vrchnosti vůči Fremutovskému svobodství záměrným a snad měl i vliv na předčasný skon Jana Bedřicha Fremuta, syna Florianova.

Ve čtvrté generaci Fremutové na svém svobodném dvoře pod Maršovickými dohospodařili synem Jana Bedřicha, Františkem Fremutem, který převzal zadlužené a zpustošené otcovské dědictví z rukou svého otčima Václava Šimona, svobodníka z Kobylího, spravujícího Fremutov v době nedospělosti zákonných dědiců, podotčeného již Františka a jeho bratra Antonína. Není známo, jaká vyúčtování složil Václav Šimon ze svého hospodaření fiskálnímu úřadu, jehož pravomocí a jurisdikci majetek osiřelých bratří Fremutů podléhal. Zachované úřední zápisy zaznamenaly jen předlužení, oddůvodňované dědickými náklady Františkova mladšího bratra Antonína a jejich sestry Barbory, přece však při tom také prozrazují podivnou věřitelskou účast fiskálního úředníka a pražského měšťana Jakuba Františka Gerzabka, který postoupil svoje finanční nároky na Fremutově zajištěné, Františku Strekrovi, dalšímu věřiteli. Bezohledný postup Františka Strekra, účinně podporovaný fiskálním úřadem, postavil Fremutov pod zástavní právo a připravil Františkovi Fremutovi takové překážky k plnění jeho závazků, že přes všechny svoje protesty na fiskální úřad i na cis. zemské gubernium vznášené, nezachránil dědictví svých otců, které věřitel dal do dražby a dne 11. května 1775 je koupil Matěj Pavlát.

Tak byl Fremutov navždy odloučen od svých držitelů, jejichž jméno ve spojení s nepatrnou, ale přece dosud svobodnou českou půdou, připomínalo alespoň zlomek — sice již bezmocného — ale přes to stále ještě žijícího starobylého práva zemského, rdoušeného vzrůstající mocí cizáckých vrchností a do jejich panských dominií vklíněného. Proto nemohl ani Františkův bratr, Antonín Fremut, převzítí svobodství podle ujednání schváleného fiskálním úřadem dne 7. května 1767, neboť posláni fisku, jehož úřady byly již naplněny německým duchem, směřovalo k téměř cíli, jako posláni vrchnostenských správ: k úplnému

potlačení národní svobody. Proto, když František Fremut se vzpíral a svoje dědictví opustiti nechtěl, dovolává se práva pro nezákonný postup v prodeji jeho majetku, byl z rozkazu král. prokurátora i s manželkou a dětmi mocí úřední z Fremutova vystěhován a pro vyhrožování z rozkazu téhož prokurátora uvězněn a k půlroční donucovací práci přidržen, prý pro výstrahu jiným, v svobodné obci se nacházejícím nepokojným a svévolným svobodníkům, aby byl mezi nimi udržen potřebný, klidný a dobrý řád. Tak podával svou zprávu cís. a král. zemskému guberniu dne 2. května 1776 tehdejší král. prokurátor Karel Arnold z Dobrušky.

Antonín Fremut, bratr Františkův, usadil se roku 1767 jako svobodník ponejprv v Maršovcích, ale již na poddanské usedlosti. Jeho syna Karla zaznamenává dne 30. října 1770 křestní matrika naposledy ještě jako svobodníka. Dalšímu jeho potomstvu, z Maršovic pocházejícímu, zůstalo jméno Fremutů zachováno sice bez dalšího označení připomínajícího někdejší svobodné postavení jejich, ale s tradicí nezaniklou a v tamějším kraji symbolisovanou stále užívaným pojmenováním „na Fremutové“.

Kromě již zmíněného místopisného pojmenování jsou zachovány i jiné památky, připomínající Fremuty. Jsou to mnohé listiny a zápisy, jednak již v různých souborech historických pramenů vydané, jednak dosud chované v různých archivních fondech v rukopisech, opatřených pečeti a vlastními podpisy.

Znakem Fremutů z Krásného Dvora byla černá poloviční orlice v pravé, zlaté polovině štítu, v levé zlaté polovici pak tři černé pruhy pokosem položené. V klénotu je loďka, zvenčí zlatá, uvnitř černá a z ní vystupuje rostlina s třemi lupeny v pravo a s třemi v levo, střídavě zlatými a černými. Tento znak je vytesán v zachovalé náhrobní desce z červeného mramoru o rozměrech 2×1 m, zasazené do pilíře věže jako náhrobník Anny Hochhauzerové, rozené z Krásného Dvora, v kostelíku sv. Štěpána v Senomatech na Rakovnicku, která zemřela r. 1613. (vyobrazení v Soupise památek historických a uměleckých, svazek XXXIX, pol. okr. rakovnický, díl II. — Popis znaku viz: Aug. Sedláček, Českomoravská heraldika, díl II. str. 50 a 51.) Znakem Fremutů z Stropčic bylo břevno (svislý, černý pruh) na stříbrném štítě, v klénotu pak rohy, z nichž pravý stříbrný, levý černý, každý pěti pštrosími pery opatřený, levý roh stříbrnými a pravý černými. Tento znak, původně bez pštrosích per užívaný, je zachován na náhrobní desce z červeného mramoru

o rozměrech 74 × 74 cm, zasazené v jižní zdi v chrámu sv. Apolináře v Praze II.

Na Klatovsku v Janovicích býval a snad je dosud zvon asi 50 cm vysoký v kostele sv. Jana Křt., na němž byl vyryt znak Fremutů z r. 1666 (viz Soupis pam. hist. a um. v pol. okr. klatovském, str. 37). U t. zv. „Rozpáralky“ na cestě z Týnce do Klenového stojí boží muka z r. 1575 s válcovým podstavcem asi 3 m vysokým a na vrchu s hranolem, který má, dnes už v podrobnostech nerozeznatelné tři znakové reliefsy, z nichž jeden představoval znak některého Fremuta z Stropčic. Stejný hranol s týmiž erby, dnes zachovaný jako mezníkový kámen, rovněž v podrobnostech reliefsů již nejasný, leží v louce asi 5 minut cesty za Týncem, na levé straně silnice do Lorety a uniká úplně pozornosti. Asi 10 kroků před udaným místem na pravé straně silnice stojí z novější doby boží muka sv. Anny (viz též Sedláčkovy Hrady, zámky a tvrze král. Českého, díl IX., str. 254 a Kolář - Sedláčkovu Českomoravskou heraldiku, díl I. str. 99). V pověstných kryptách jezuitského kostela v Klatovech, mezi uloženými munifikovanými tělesnými pozůstatky členů různých místních rodů, byli též někteří Fremutové z Stropčic (viz Soupis pam. histor. a uměl. v pol. okr. klatovském, str. 62.) V Chudebnicích v kostele ještě r. 1714 zjistil známý genealog Vunšvic, uchované barevné znaky, mezi nimi i znak Fremutů (viz Vunšvicovu genealogickou sbírku v archivu země České, signatura: Fremut z Stropčic).

Pak-li doba, téměř celá čtyři století trvající a nastoupením panovníků cizí krve počínající, je nepřetržitou a zatěžkávací zkouškou národní a státní spolehlivosti v pojetí nekompromisně českém a pak-li v tomto kritickém, celé generace trvajícím údobí našich národních dějin, vědomí národní a státní cti v naší vlasti zůstalo zachováno, je především zásluhou oněch starožitných, původně vládyckých a zemanských rodů prvotní české šlechty, která již v XVI. století mocí královskou počala býti omezována v rozhodování o věcech veřejných, pak nabývající mocí rodů panských a mnohých vzrůstajících se rodin měšťanských sociálně stlačována, až konečně v době pobělohorské společensky se ocitla nad hrotem vlastních práv, výsad a privilegií, součástí to státoprávního postavení celého národa. Ony rody, které živily svou víru v nesmrtelnost národa nikoliv právě těmi osobními privilegiemi, nýbrž slavnou minulostí veškeré národní obce, nikdy proto nepodstoupily přisahu dědičné poddanosti podle Obnoveného zřízení zemského (odst. A2 z r. 1627), obětující na oltáři vlasti v době pobělohor-

ské statek nejcennější, svoji osobní svobodu, vkládající tím na bedra svých potomků všechny sociální důsledky z toho plynoucí. Projevily tudíž ony rody věrnost národní a státní v míře nejvyšší a na tu dobu v duchu zřejmě dnešní pojem lidové demokracie značně předbíhajícím.

Materielně postiženy důsledky pobělohorských konfiskací, politicky amputovány, do poddanství přivedeny, zůstaly starožitné české rody stráží odkazu někdejších svobodně nabytých práv, zachovávající a reprezentující alespoň jejich tradici, v potomních pokoleních jako nejdrahocenější poklad chovanou. Když tato tradice v době národního probuzení vyrazila eruptivní silou, působící násilně a usilovně konstruovanému germanisačnímu příkrovu všeho českého a slovanského nejednu vydatnou trhlínu, stali se potomci oněch starých českých rodů již pouhým stínem zásluh svých předků, symbolicky zbožňovaným ojedinelými skromnými učenici a národními badateli, kteří ve foliantech archivů, v hřbitovních nápisech, v chrámech na pamětních deskách, na zvonech, božích mukách a ve farních matrikách pracně shledávali namnoze znásilněná slova dávných otců, jejich často zhyžděná jména, názvy míst a obcí. Tak objeveny zase ztracené varty, jichž štíty odolaly všem nepřátelským úkladům prvního světového konfliktu dvacátého století a jako zázrakem vyvstaly znova na obzorech dějinné spravedlnosti po novém, nejstrašnějším a nejzběsilejším útoku všech dob na samou podstatu národních práv slovanských národů.

Ztracené varty byly dobyty. Národním úkolem a závazkem vůči věkům minulým i budoucím musí býti vzkříšení jejich někdejší slávy v novém sociálním, lidově obrozeném českém duchu a obnovení jejich tradice, spočívající v demokratických právech, která až do nástupu vlády panovníků z nečeského rodu byla podložena principem svobodné volby. V zachování tohoto principu spočívá i naše budoucnost.

Vytýčením dějinného torsa paměti rodu Fremutů vynasnažil jsem se přinésti především všem žijícím členům toho rodu a nositelům toho jména silnou víru ve všechna jejich konání a neutuchající měrou u nich povzbuditi nejkrásnější lidský cit — lásku k vlasti.

Bohumil Fremut:

***Přehled nejdůležitějších ověřitelných pramenů
a pomůcek, prokazujících starobylý, český původ Fremutů***

A) Původní, rukopisné prameny povahy úřední, historicko-právní a informační, které se nacházejí

1. v archivu **ministerstva vnitra v Praze:**

- a) Desky dvorské, signatury: 13 f. 166, 184, - 14 f. 155 až 164, - 16 f. 229, - 33 f. 304, 307, - 40 f. 140 až 143, - 61 f. 331, 378, - 62 f. 120.
- b) Desky zemské, větší, signatury: 2. B 4 až 6, E 15, - 3. C 20, - 4. F 5, 7. H 9, 10, L 25, - 8 K 25, 27, - 9. F 19, - 10. A 19, - 12. D 19, - 18. E 28, F 13, L 7, - 20. F 9, - 21. D 18, F 17, 18, G 45, K 17, - 23. G 28, - 26. B 25, C 1, - 27. G 23, - 36. C 20, - 41. G 12, - 42. M 5, - 45. B 26, - 46. E 4, A 9, - 47. C 23, - 65. C 25, - 67. L 13, - 68. E 12, - 118. H 10, - 130. F 272, - 172. M 2, - 177. S 32, - 179. F 12, - 191. M 6, - 250. I 6, K 17, - 312. N 3, - 313. A 29.
- c) Desky zemské, menší, signatury: 25. B 5, - 91. A 25, - 111. T 2, - 122. N 21, - 125. C 2, - 126. C 19, F 30, G 14, - 129. F 23, - 130. I 8, - 132. A 26, B 6, - 152. II 922, 23.
- d) Desky svobodnické, zvláště signatury: 2. fol. X 17, 18, fol. I 11 až 13, - 3. fol. Z 33, - 6. fol. C 16 p. v., - 11. fol. F 15 až 18, - 14. fol. M 22 až 24, - 16. fol. S 32.
- e) Knihy majestátů (Saalbuch) na př.: signatury: 283. fol. 110 p. v., 284. fol. 76 a 123, - 285. fol. 120 p. v., - 286. fol. 45 p. v.
- f) Fond »Stará manipulace« (SM), zvláště signatury: F - 19/1, 2, 3, 4, 8. - K - 179/4. - P - 90/9. - P - 124/347.
- g) Fond »Nová manipulace« (NM), zvláště signatury: F - 136/4. - P 1 - 12/K 6.
- r) Fond konfiskačních akt, zvláště signatury: C 215 - 1/4, 1/8, 11/41.
- i) Fond býv. tereziánského ústavu šlechticů, signatura 1/4 (Glac ze Starého Dvoru).
- k) Fond býv. finanční prokuratury, signatury F.P./1300 - 1785 - 31/921 čís. 2. a - 31/1523.

2. v archivu **země České v Praze:**

- a) Archiv musea král. Českého, signatura H: »Fremut z Stropčic«, »Fremut z Krásného Dvoru«.
V »Registrech soudu komorního« je řada různých zápisů (viz tam na př. běž. čís. 895 a j.).
- b) Berní role kraje vltavského (čís. 24.) folio 243 a 256.
- c) Tereziánský katastr, zvláště signatury: Beroun 2a.: Lit. A. No. 1, lit. C. No. 3, lit. F. No. 5 - Beroun 19: fascikl »Mitrovíce«, lit. I (Nro 7) - Beroun 21: svazek 92 lit. E (No 5) příznávací

tabela folio 6. - Klatovy 2a.: statek Opálka, příznáv. tab. Strážov, fol. 7, 25, 32, 38.

- d) Genealogické sbírky: Dobřenského, Vunšvicova, Rencova (signatury: Fremut z Krásného Dvora, Fremut z Stropčic, Dlouhoveský z Dlouhé Vsi i j., jsou zpracovány z části se závadami v některých datech a znak Fremutů z Krásného Dvora je cizí.
Matrikové výpisy ke genealogické sbírce Dobřenského, na př.: signatury Miličín 4, Chotoviny 74, Slivice 570, Sedlec (vikar. votický) 13, Arnoštovice 5, Jistebnice 93.
- e) Doerrova sbírka diplomů (čís. 2.729).
- f) Pozemkové knihy, zvláště signatury: Neveklov 93, 94, 95, 97 a Sedlec 128 (fol. 310).
- g) Stabil. katastr: Beroun 254.
3. v archivu **Historického ústavu v Praze:**
- a) Genealogická sbírka Sedláčkova: »Fremut z Krásného Dvora« a »Fremut z Stropčic«.
- b) Genealogická sbírka Jakubičkova: signatura S 59 a, b, pořadová čísla 176, 779.
4. v archivu **hlav. města Prahy:**
Rukopisy čís. 992 f. 171, čís. 2.082 f. N 20 a j.
5. v **knihách matrikových u farních úřadů**, zvláště:
v Maršovcích, v Arnoštovicích, v Bystřici, v Sedleci, v Prčici (tam velmi mnoho), v Miličíně, v Chotovínách, hojně v Jistebnici a pak na Klatovsku, zejména v Strážově, v Týnci a j.
6. v **jíných archivech**, na př. v Žluticích, v Lounech, v Chebu, v Třeboni, v Jindř. Hradci, v Písku, v býv. čís. král. archivu dvorském, v říšském mnichovském a j.
- B) Díla a pojednání oficiálních i soukromých badatelů, historiků a genealogů, jakož i pomůcky významu úředního, regionálního neb poučného, tiskem vydané:
1. Ottův Slovník Naučný, díl XI - heslo Fremutové... (mylně se tam uvádí, že vymřeli r. 1699 po meči).
 2. Aug. Sedláček: Hradý, zámky a tvrze král. Českého, díly VIII (Rakovnicko a Slánsko), IX (Domažlicko a Klatovsko), XIV (Litoměřicko a Žatecko) dle rejstříků.
 3. Tomáš Bílek: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 na str. 105, 106 po př. 365.
 4. Müllerova mapa král. Českého z roku 1720 se zaznačeným místem Frem/m/ut, v kraji berounském (na Neveklovsku).
 5. Bartoloměj Paprocki z Glogol: Diadochos z r. 1602 na str. 301.
 6. Kaspar Pilat: Materialien zur diplomatischen Genealogie des Adels der österreichischen Monarchie z roku 1812 na str. 318.

7. Joh. Gottfried Sommer: Das Königreich Böhmen z roku 1849, svazek XVI. na str. 325 (nesprávně je tam vyznačeno »Premutov« místo Fremutov. tiskovou chybou).
8. J. Siebmacher, Wappenbuch, svazek IV: Der Böhmische Adel z roku 1886, tabulka čís. 121, popis na str. 264 (chybně: »s šesti pštrosími péry«).
9. Palacký: Dějiny národa českého, díl II. (Počátky rodopisu, rodokmen pánů z Trnovan a z Pnětluk.) K tomu je třeba srovnati v tomto přehledu uvedená běžná čísla ad. 1 (Ott. Slov. Nauč.), ad. 2. (díl XIV. na str. 350 a 351) a sledovati prameny zde uvedené, jak následují.
10. Emler-Erben: Regesta diplomatica, díly I. str. 357, 358, 623, - II. str. 204, 205 čís. 531, str. 240, 241 čís. 620, str. 415 čís. 991. str. 723 čís. 1683 ale se zřetelem na opravy, uvedené v díle IV. na str. 748 čís. 1899, - III. str. 303 čís. 742, - IV. str. 143 čís. 357.
11. Gustav Friedrich: Codex diplomaticus, díl II. str. 349 až 352 čís. 342.
12. Libri erectionum 166, 193, 193b.
13. Libri confirmationum: r. 1363 str. 28, 32 - r. 1369 str. 1, 7, 9 - r. 1377 str. 82 - r. 1378 str. 85 - r. 1380 str. 144 - r. 1387 str. 193 - r. 1390 str. 9.
14. Emler: Pozůstatky desek zemských král. Českého r. 1541 pohřeblých, díl I. str. 77, 78, 81, 141, 242, 246, 271, 299, 355, 364, 470. díl II. str. 282, 350, 395, 481, 482.
15. Archiv Český, díl I. str. 326, díl II. str. 193, díl III. str. 324, 470, 514, 533, 534, 542, 580, 568, díl IV. str. 43, 44, 46, 47, 242, 375, 377, 475, díl V. str. 273, 274, 275, 569, 570, díl VI. str. 316 až 321, díl VII. str. 78, 79, 507, 196, 197, díl VIII. str. 450, 498, 519, díl IX. str. 215, díl X. str. 197, 198, 518, 551, díl XII. str. 255, 258, 259, 261, 262, díl XIV. str. 167 až 169, 242, 243, díl XIX. str. 48, 49, 311, 312, 493, 516, díl XX. str. 246, 247, 312, díl XXVI. str. 24, 25, 26, díl XXIX. str. 25, 26, díl XXXI. str. 293, 294, díl XXXII. str. 83, 91, 111, 112, 114, 119, 151, 152, 163, 205, 206, 248, 249, 316 až 319, 333 až 335, 336, 337, 344 až 346, 413, 414, 432 až 434, 456, 457, 474, 490, 506, 518, 524, 555, 637, díl XXXIII. str. 5, 6, 17, 42, 43, 109, 110, 132, 136, 137, 140, 175, 207, 390, 420, 421, 482, 539, díl XXXV. str. 248, 249.
16. Památky archeologické a místopisné. díl II. strana 112, díl VIII. str. 92 a j.
17. Kolář-Sedláček: Českomoravská heraldika, díl I. (z r. 1902) str. 79, 99, díl II. (z r. 1925) str. 50, 51, 76, 77.
18. V. V. Tomek: Základy starého místopisu pražského, str. 171.
19. Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese klatovském (str. 37, 62), v politickém okrese rakovnickém. díl II. (obraz čís. 252).

20. Věstník král. české společnosti nauk, ročník 1898 v Maratově Soupisu poplatnictva z roku 1603 (kraj plzeňský).
21. Aug. Sedláček: Rozvržení sbírek a berní r. 1615 (kraj plzeňský).
22. Sborník filologický (vydání České akademie věd a umění) svazek VII. str. 92.
23. Č. Zíbrt: Bibliografie české historie, díl I. (z r. 1900) str. 347, poř. čís. 9323, 9325, 9332, 9333, 9334.
24. Výroční zpráva reálných škol v Písku z r. 1882 v článku profesora Jana Matznera: Město Písek po roce 1650 na str. 32.
25. Časopis rodopisné společnosti čsl. v Praze, roč. I. str. 124.
26. Časopis »Šumavan« roč. VIII (1875) čís. 26, str. 289.
27. Břetislav Jelinek: Die Böhmen in Kampfe um ihre Selbständigkeit 1618 — 1648 na str. 13, 36.
28. Sborník historického kroužku družstva Vlast, ročník VIII. v článku »Týnec Panenský« na str. 67.
29. Rodopisné rozhledy, díl III. svazek 1. (1927), str. 58, 78, 84.
30. Frant. Teplý: Frant. Zemana kniha o Švihově a okolí (1927), str. 528 až 532.
31. Dr. Jindř. Vančura: Dějiny někdejšího král. města Klatov, I. díl, část 1. a 2. (dle rejstříku: Fremut, Pětipeský).
32. Inž. K. C. Neumann: Příspěvky k dějinám rodu Horů z Ocelovic (1917), na str. 1, 2, 3, 65.
33. Ant. Rezek: Bohuslav Balbín, jeho život a práce (1908), na str. 151.
34. Urbánek-Vlasák: Bibliotéka místních dějepisů, svazek V, okres neveklovský (1875), na str. 27.
35. Frant. Teplý: Dějiny města Jindřichova Hradce, díl I., svazek 2, str. 310 a 311.
36. Statistický lexikon obcí z roku 1924, na str. 50, 439.
37. Dopravní místopisný lexikon čsl. republiky (z r. 1928), na str. 159.
38. Místopisný slovník čsl. republiky (z r. 1929), na str. 139.

Z ČINNOSTI SPOLKOVÉ

VALNÁ HROMADA JEDNOTY STARÝCH ČESKÝCH RODŮ

konala se ve středu 25. září 1946 o 19. hodině večerní v Šretrově restauraci v Riegrových sadech v Praze XII. Slavnostní projev: »Doba Karla IV.« měl Dr. V. Kremer. Zápis o schůzi přineseme v čísle příštím našeho sborníku, rovněž tak zprávu o činnosti zemřelého archiváře Františka Teplého.

ČLENSKÁ SCHŮZE JEDNOTY STARÝCH ČESKÝCH RODŮ — odbor Pardubice,

konaná dne 7. března 1946 v salonku hotelu Veselka v Pardubicích.

Schůzi zahájil předsedající arch. Jaroslav Pavlis ve 20,30 hodin za přítomnosti deseti členů a dvou hostů. Svoji nepřítomnost omluvili pánové Josef Trmal a Karel Hlava. — Předsedající nastínil proč schůze

byla svolána, že bylo přání ústředí, aby naše odbočka zahájila další činnost v osvobozené republice. Poté vyzval bývalého předsedu odboru Ing. Lejhanec, aby vyličil práci pardubického odboru za poslední dobu. Ing. Lejhanec zvláště poukázal na naši práci při bádání členů naší odbočky v Kladsku za okupace, kde pořídili více snímků starých listin, fotografií náhrobků starých českých usedlých rodů v Kladsku. Na základě tohoto bádání vydal člen naší odbočky Dr. Josef Tichý, asistent Karlovy university spis »Naše Kladsko«, které právě vyšlo, a bylo doporučeno členstvu, aby tento spis si zakoupilo a přečetlo. Po zprávě bývalého předsedy přednesl zprávu pokladní p. Arnošt Rosůlek, který si trpce stěžoval na neutěšené finanční poměry naší odbočky.

Po jednatelské zprávě, kterou přečetl za bývalého jednatele JUC Hrbka Ing. Lejhanec, bylo přikročeno k volbě nových funkcionářů pardubického odboru. Předsedou zvolen byl p. vrchní oficiál Arnošt Rosůlek, Pardubice, Sladkovského ulice č. 593, jednatelem arch. Jaroslav Pavlis, stavitel, Pardubice, Svatojánská č. 9 a pokladníkem p. Josef Schletter, úředník, Pardubice, Pernštýnská ulice č. 35.

Za nového člena se přihlásil do odboru p. prof. Svatopluk Havrлік, akademický malíř, Pardubice, Stalinova třída č. 450.

Po volné debatě bylo hlavně jednáno o bádání v kostele sv. Jiljí v Pardubičkách, o čemž hlavně referoval p. Jan Semonský a bylo navrženo, aby byl požádán p. Dr. Josef Tichý, aby nám sdělil na koho se máme obrátiti, aby archeologické průzkumy v kostele sv. Jiljí byly dokončeny a kdo by přispěl finančně na dokončení těchto průzkumů. Bylo usneseno, aby opět se obnovil starý tradiční zvyk uctění památek rodů Pernštýnů v den úmrtí Vojtěcha z Pernštýna dne 17. března v arciděkanském kostele položením věnce na jeho náhrobek. Projednání těchto oslav s p. arciděkanem Šetinou byl pověřen p. Semonský a arch. Jaroslav Pavlis. Dále bylo usneseno, aby i nadále bylo v tradici zachováno troubení ze Zelené brány o Štědrém dnu a o Novém roce. O jednání našeho odboru zajímala se velmi krajská informační služba ministerstva informací, která telefonicky oznámila, že by se velmi ráda účastnila naší členské schůze, která byla publikována v krajinském tisku svým zástupcem, avšak vzhledem k oslavám na paměť narození T. G. Masaryka nemohouc se naší schůze zúčastniti prosila, aby funkcionáři našeho odboru podali jí zprávu o našem jednání a postupu, což bylo krajské informační službě ministerstva informací slíbeno a tato nám slíbila její podporu. — Dále bylo jednáno, aby byly učiněny kroky pro zachování starých plastických ozdob nalézajících se v domě SNB.

Arch. Jaroslav Pavlis navrhl, aby Jednota starých českých rodů v Praze vypracovala soupis členů, kteří by byli ochotni spolupracovat při pátrání v různých městech ve starých matrikách u farních úřadů, aby výdaje členů za pátrání, které musí prováděti ponejvíce osobně, bylo provedeno místním členem Jednoty, jelikož při dnešní drahotě jízdného vznikají značné výlohy členům.

Schůze byla ukončena v 10 hodin večer a bylo navrženo, aby členské schůze byly konány každý měsíc a to druhý čtvrtek v měsíci. Na základě tohoto usnesení bude se příští členská schůze konati dne 11. dubna 1946 opět v salonku hotelu Veselka.

Zapsal: Arch. Jaroslav Pavlis v. r., jednatel.

UTVOŘENÍ SAMOSTATNÉ ORGANISACE HERALDICKÉ.

V červenci 1943 se po prvé sešlo několik heraldiků k rozpravě o utvoření heraldické organizace, jež by se stala centrem vědecké i laické činnosti znakové. Měli na mysli nejprve organizaci samostatnou, uvědomivše si však, že na spolku založeném v době německého panství by mohlo ulpět podezření, že je to organizace Němcům vítaná, rozhodli se prozatím utvořit heraldický odbor při některé vhodné organizaci. Byla zvolena Jednota starých českých rodů, a tak v březnu 1944 byl založen Heraldický odbor Jednoty starých českých rodů, který v mezích, jež těžká doba dávala, vyvíjel živou činnost. Slavný květen 1945 změnil podmínky veškerého života a práce, zase se otevřely široké obzory, ale narostly i pracovní úkoly. Všude, pro všechny. Také pro heraldiku. Pro splnění jejích úkolů blízkých i vzdálených je forma pouhého odboru již těsná. Heraldika se hlásí o místo, které jí patří mezi všemi ostatními vědami, a také je zaujme. Ještě na dlouhou dobu bude odkázána na spolupráci laiků, a proto jen vědecké pěstění heraldiky nestačí — již jen proto, že vědeckých pracovníků je pramálo, což se projevuje zejména v tvořivé práci vědecké.

Laičtí pracovníci, mají-li pracovat ekonomicky a správně, potřebují střediska, které by jim dalo pracovní plán i pracovní návod. Není zatím naděje, že by byl utvořen státní nebo vůbec veřejnoprávní ústav heraldický, a tak jediné řešení jest utvořit heraldickou organizaci, mají-li být splněny alespoň ty úkoly, jichž odklad je spojen s nebezpečím, zejména soupis heraldických památek. K práci na těchto úkolech je nutno získat všechny heraldiky dobré vůle, a to není možné v Heraldickém odboru J. s. Č. r., neboť nelze předpokládat, že všichni heraldikové souhlasí s programem Jednoty st. č. rodů, pro kterou heraldika není cílem, nýbrž jen jedním z řady prostředků vedoucích k jejím cílům. Jestliže tedy ti, kdož stojí v čele Heraldického odboru, se nyní v souhlasu s míněním členstva rozhodli utvořit samostatnou heraldickou organizaci, pak nečiní nic jiného, nežli že plní svůj program z července 1943 a že hodlají zajistit heraldice náležité místo. Dojde-li totiž k organisované spolupráci historických spolků, jak se nyní o to usiluje, mohlo by se stát, že heraldika by se octla vůbec mimo tuto spolupráci, neboť není jisto, zda Jednota st. č. rodů, nejsou spolkem čistě historickým, by byla do ní pojata nebo byla sama ochotna se jí zúčastnit, a nebyl by pak na ní zúčastněn ke škodě heraldiky ani Heraldický odbor. Kromě toho čekají na heraldiku již v blízké budoucnosti úkoly takového rázu, že je může podniknout

jen organizace samostatná. Máme tu na mysli zvláště sjezd heraldických pracovníků a přátel heraldiky, jež nelze již dlouho odkládat.

Napřlhuje se tedy nyní to »prozatím«, s nímž byl Heraldický odbor J. s. č. r. zakládán. Je jen v zájmu pravdy a spravedlnosti, jestliže s povděkem zjišťujeme, že Jednota st. č. rodů ponechala Heraldickému odboru po celou dobu jeho trvání plnou samosprávu, že nijak jeho činnost neomezovala, naopak ji podporovala. Součinnost Heraldického odboru s Jednotou byla vždy upřímná a nevyskytl se ani jediný rozpor. První kroky organisované práce heraldické budou vždy spojeny s jménem Jednoty st. č. rodů a rozloučí-li se nyní Heraldický odbor s Jednotou, pak učiní to s pocity vděčnosti a přátelství. Vedení Heraldického odboru doporučí svým členům, aby i po utvoření Heraldické společnosti zůstali věrnými členy Jednoty a aby i dále pracovali pro její ušlechtilé cíle v intencích jejího předsedy Dr Vincence J. Matiny.

Rada Heraldického odboru zahájila již kroky potřebné k tomu, aby byla počátkem r. 1946 založena samostatná Heraldická společnost. O svém pracovním programu rozhodne sama, ale sotva lze pochybovat, že se bude příliš lišit od pracovního programu a method dosavadního Heraldického odboru, jen základna práce bude širší a tempo živější. Jistě nebude opuštěna zásada, že laická činnost se bude řídit návody, které poskytnou odborníci. Tím snáze bude možno se přidržet této zásady, že lze se nadít, že v řadách a zejména ve vedení Heraldické společnosti se uplatní vědecktí odborníci. Bude to jistě k značnému prospěchu heraldiky. Stane se tak Heraldická společnost po Heraldickém odboru J. s. č. r. druhým stupněm na cestě k cíli všech našich heraldiků: aby česká heraldika dosáhla alespoň té váhy, jakou mají ostatní složky naší kulturní činnosti. — J. Milde.

ZASLANÉ PUBLIKACE

Dr. Viktor Palivec a Josef Milde: **Heraldický slabikář**. Vydal heraldický odbor při Jednotě starých českých rodů v Praze, bibliofilsky v červenci 1945, vytiskl Felix Furch 1945.

Prof. Dr František Jílek Oberpfalcer: **Počestěme svá příjmení**. Vydala Zemská rada osvětová v Praze, vytiskl Jaroslav Jiránek v Železném Brodě 1946.

»**Z projevů presidenta republiky Dr Edv. Beneše v letech 1945—1946**«. Uspořádal JUDr František Škarvan. Vydala zemská rada osvětová v Praze III, Karmelitská 13. Vytiskl Jaroslav Jiránek v Žel. Brodě.

Časopis Společnosti přátel starožitností. Ročník XLIX - L řídí Dr Josef Pelikán v Praze 1946.

»**Adler**«, měsíčník spolků pro rodopis v republice Rakouské, ročník 5. 1943 a r. 6. 1944, Vídeň VII/62.

Majitel, nakladatel a vydavatel spolek: Jednota starých českých rodů v Praze. — Rediguje a za redakci odpovídá Dr Vincenc J. Matina. — Redakce a administrace Praha II, Jircháře 10. Telefon 43876. — Příspěvek členský: Kčs 56.— za správní rok. Zápisné Kčs 3.— pro nové členy. — Užívání novinových známek povoleno výnosem ředitelství pošt a telegrafů v Praze ze dne 7. června 1933, č. 142829/VII-1933. Vychází čtyřikrát do roka 1/1, 1/4, 1/7, 1/10. Dohl. úř.: Pošt. úř. Praha 3.

Tiskem Jaroslava Jiráňka v Železném Brodě.